

(2004)

491-99-5

650-ԱԿ

Թ-18

Քաղաքացիական Անժամանակ

Հանձնարար քերականության
հայկապահան լեզուի:

491-99-5

Թ-18

Կապույտ
տպ. Արարատյան ընկ.

1848.

(Անժամանակ տպագրություն)

Ընկ. Լ. Գ. ՄԻՆԱՍՅԱՆ-Ի

Handwritten text, possibly a name or title, located at the top of the page.

Handwritten text, possibly a date or a short sentence, located in the upper middle section.

Handwritten text, possibly a name or a signature, located in the middle section.

Handwritten text, possibly a name or a signature, located at the bottom of the page.

Handwritten text, possibly a name or a signature, located at the very bottom of the page.

ՀԱՄԵՌՈՏ

ՔԵՐԸ ԿԸՆՈՒԹԻՒՒՆ

ՀԱՅԿԱԶԵԸՆ ԼԵԶՈՒՒ

ՔԵՐ, ԳԻՐ ասել է. և Քերականութիւն՝ գրականութիւն, կամ գրոց տեղեկութիւն:

Չորս մասունք են Քերականութեան. Ուղղագրութիւն, Ստուգարանութիւն, Համաձայնութիւն, և Առոգանութիւն, կամ Շարագրութիւն:

ՄԸՍՆ ԸՌԸՋԻՆ

ՈՒՂՂԱԳԻՐՈՒԹԻՒՒՆ

ՈՒՂՂԱԳԻՐՈՒԹԻՒՒՆՆԵՆ ուսուցանել քեզ զտառս կամ զգիրս, զձայն, զձև, զճեղ և զտեղի նոցա:

Տառք կոչին բոլոր այբուբենք մեր՝ յորժամ բերանով ասես:

Մ. Կռչին տառք՝ այսինքն տարերք, նիւթք, կամ ճայտ
բառից. որով յայտնեմք իրերաց զմիտս մեր, զոր օրինակ՝
գիցուք թէ ինձ կամք իցեն ասել. Մաշիմ, Էսր Գուր Ինչ,
Մինչև մի մի տառերս կարգաւ իբար մտա շարեմ, չհեզեմ,
և լսելի ձայնիւ շատեմ այսպէս՝ Մաշիմ Էսր Գուր Ինչ,
դառնէ հասկանաւ :

Չայնք տառից են բերանով ստացեալ անուանք իւրա-
քանչիւր գրոց :

Մ. Անհամար այլևայլութիւն բառից և առաւելութիւնք
լծորդաց՝ որով ինչի տեղ՝ գ. +. Ի. +. Ե. տեղ՝ զ. 3. +. և 3. և
Բնի տեղ՝ գ. 4. դեմք՝ յառաջ եկին և զան ՚ի պակասու-
թենէ սոյոք գիտութեան սորա :

Չեք տառից ասին ձեռ. օք գրեալ այբուրենք. զո. ա. բ.
գ. զի զիւր երևելի նշան է լսելի ձայնի, և երկուքին ՚ի մի-
ասին նշանք են ներկայ կամ աններկայ իրի. Չորրորեակ՝ Թառ,
Երեք մեք ու ձայնք են՝ իբար կապած, որով թէ ես և թէ դու
խմանամք նշանակել զայն պինդ և պիւրկ հոգակաշտ, որ այժմ
աստ ներկայ չէ. բայց և այնպէս՝ գիտեմք, զի մարդիկ հաստ-
նեն, տաշեն, կոփեն, կակեն և խաղալիք, սեղան, սանդ,
և հազար այլ անօթս շինեն :

Տառք մեր են երեսուն և եօթն թուով յայրէ մինչ յՕ՞ն.
գի նն տառ չէ, այլ յերկուց տառից գոյացեալ բառ է. և
նշանակէ՝ ու. Օի ձայնն մեր է, այլ ձեն ՚ի Եանաց առեալ-
բայց քեն՝ թէ ձայնիւ և թէ ձեով ստար է :

Եօթն ՚ի սոցանէ ձայնաւորք են, զի ինքնին տան զձայն.
զորորեակ՝ ա. ե. ե. ը. Ի. +. օ. Երկուքն՝ այսինքն՝ յ և ռ.
մերթ ձայնաւորք են. զի ին իբրև փոքրիկ ինչ վարի. զոր օ-
րինակ՝ աչ. այդ. այն. և սինն իբրև զերկու. և կամ զերկու.
+ զոր օրինակ՝ սան. Բիւն. Լիւն. Իսկ երբեմն երկուքին և
բազմայն վարին, զոր օրինակ՝ ար, յամ, յեն. աստղան,
գաստղան. ասն :

Արտաքոյ այս բոլոր Թացեալքն բաղամայնք են. զի ինք-

5045

3336-71

նին ձայն ո՛չ տան , այլ կարտին կապիլ ընդ ձայնաւորաց՝ և նաքօք հանդերձ հնչել : Բաղ՝ կից ասել է . և բաղաձայն՝ կից ձայն հանող :

Էեզ ստի ձայնաւոր գրոց բաղաձայնից հետ կապիլ և ի միասին կից ձայն հանելն . քանզի ձայնաւորն յետ և յառաջ կամ յերկուստեք բաղաձայնի գալով , և հզօր ձայն հնչելով՝ իւր հետ ընդ քարշ հանել և զնորա ձայնն : Յառաջոյ՝ զօ . աճ . էօ . շնդ . իր . էն . որ . օր : Յետոյ՝ զօ . բա . զի . դա . ցօ . զի . զա . րօ : Յերկուստեք՝ զորօրինակ՝ զէն . քէն , բախ , թող , և այլն :

Լ ծորդք ստին այն տառք , որ ծուռ արտաբերութեամբ սովորեցան հեղինակք յիրար փոխանակ դնել . որպէս՝ Ժան , ճան , ջան . հաց , իաց , Կած . մաճոն , մասոն . Տամար . տաճմար , տամար , տամար , և այլն . բաց յառաջնոյն՝ բոլոր հետևեալքն ազալ համարելիք են . Անն արդարև Լծորդք , որ իրար փոխանակ եղեալ . հչ խանգարեն զինասան . զոր օրինակ՝ թակարդ . թակարթ . ուշխոյ , դժիոյ . Գժգոն , Գժգոն . նշդեն , նշդեն . յօրանչ , յօրանջ . առախճան , աշախճան . վիչ , վիչ . յեղչ , յեղչ , յեղչ . Գաղ , Գաղ . պայքար , Գայքար . յոգ , յոտ . Ժասի , Ժասի . զփած , սփած . Գան . Գան , հիւանդ , հիւանդ . աճիր , աճիր : Սակայն և այնպէս՝ դեռ զգուշանալի է , զի մի համարձակութիւն նորալարժից տեղի տացէ նոցա զահալիժել ի մեծամեծ ազալանս :

Ազալքէն ըստ վերնոյ գիտփոխեն զլծորդոց և տես , թե զիւրոյ խանգարին միտքն . Բուր , Գուր , Գուր . շան , Ժան . շերտ , սերտ , շերթ . շար , Ժար . զիղ , ճիղ . Ժիր . Յիր . Բառք , Գարք , Գառք . հառ , հատ . հար , հօք . հառ , հար . Գոյր , Կոյր , Կոյր . Մարդ , մարդ , մարթ . շարդ , սարդ , շարթ . վաղ , վախ . հոլով , սոլով . զալ , սալ :

Լ ծորդաց գիտութիւն հարկաւոր է այժմ , միայն վասն ստուգարանութեան բառից :

ՅԵՂԱԳՍ ՏԱՌԻՑ

Ա

ԸՅՐ՝ աւ այսպէս տեսեալ՝ Կ զիր, Տնչեալ ա՛ Կ տաւ .
 նշանակե զանուն իւր . Չայնաւոր Կ ըստ որում ինչնին
 հընչն : Կ անուն՝ որ ցուցանե զհաւթիւն իմն . զորօրինակ ա՛,
 աչ . է . ի . ո . Պէտպէս հաշովի՛ զո, ա , աչ . աւ . աք , աչ , աւ . ॥
 աչ . աչի . էաւ , աչք , աչց , էտ : Յօդ ընկալեալ՝ յայնակի նշա-
 նակե , զոր օրինակ ա՛ն , այսինքն նոքա , որպէս բազմակ ա՛ն ,
 զորակ ա՛ն . Տերթ ևս իբրև արմատ անող կամ աւնող բայից :
 զործողն կամ զգործին . զորօրինակ՝ աւան , շան , իշան , իլան .
 Չտեղին՝ աման . ակ ա՛ն : Կ միջարկութիւն՝ աւաւել ու բախա-
 կան , զորօրինակ՝ ա՛ . ևա՛ . ա՛ն . Կ սաստիկ համաւառութիւն
 ևա՛ն բառիս , և նշանակե աչ . զորօրինակ՝ ա՛ծուի , ա՛կամայ ,
 նիթի , ա՛նթի . նսր՝ ա՛նսր . թարմատար՝ զեկ . զեակ : Կ ա-
 ծականն , իբր ա՛ , ա՛ն , աչք : թուական՝ Դ կամ աւալին :
 Ղծորդ Ե միւս ծայնաւորաց . ա՛ն , ի՛ն , է՛ն , և ա՛ն : Ղինի կայ
 կամ յոյ բարդութեանց . զորօրինակ բազմա՛ւան , զործա-
 սեր , և այլն : Երբեմն = նշանակե միշտ , զոր օրինակ , ॥ ա՛
 երթամ , ա՛ գամ , ॥ այսինքն Դչո՛ երթամ , Դչո՛ գամ :

Բ

Բնն , զիր՝ տաւ՝ և անուն երկրորդ զրոյ , ընդ մէջ Տ և
 շ և ՚ տաւից . ունի շատ ծածուկ նշանակութիւն քչ նա-
 խաղրութեան Պարսից . և զործական հաշովոյ զորութիւն
 այլ բառից . զորօրինակ՝ աղք , քողք . սլոր , քոլոր . ուղիս ,
 քուի . երթ , քերթ , արմաւ . ամ քրաւ . թմբիլ , թմ քրիլ :
 Մերթ ևս ա՛ն , ա՛ն , որպէս՝ Պ . Բի , ողջախո՛ն , քողջախո՛ն ,
 այսինքն ա՛ն-ողջախո՛ն . Ղսա թուոյ՝ երկու :

Գ

Գիմ , Գիր՝ տաւ և անուն . ընդ մէջ ՚ , Ճ և + տա-
 յից . ապ , ա՛ն , թապ , թաւ , թապուսա . թաուսա . Իսկ

զարդիս՝ ուրեք ուրեք հնչի որպէս չ. և՛ինձ արտք թուի՝
որպէս շքիտեմ, շիշտեմ . Ըստ թուոյ՝ երեք :

Դ

Դա՝ գիր, տառ, անուն . ընդ մէջ թ և ք տառից . յա-
րեալ ՚ի բառս՝ ցուցանե զերկրորդ գեղն . զոր օրինակ՝ Մա-
րիամը, գու. Մարիամ . Մասնաւորե զնոսա . զոր օրինակ՝
բանդ, գործդ, գոյդ, այսինքն՝ արդ բան, արդ գործ, արդ գոյ .
Տայ գորութիւն յատկացուցչի՝ որպէս՝ գիրդ, գտակդ . այ-
սինքն՝ քո գիր, քո գտակ : Ըստ թուոյ չորք :

Ե

Եւ՝ գիր՝ տառ և անուն . կրկնածայն ի և է կարճ . և
նշանակե =, է . ի . ո . որպէս՝ էէ . եճ, եո եմ, այսինքն
է կամ ՚ի ե . Լծի ընդ = . է . շ . ի . ն = տառից . էրէ,
էրէ . էնթ, ընդ . շաւղ, շաւղ . պիղծ . պիղծ . Ըստ
թուոյ՝ 4 հինգ :

Զ

Զա՝ գիր, տառ, անուն . Նստադրութիւն՝ որպէս Պարսից
աղկամ զե, գան, գերայ, ընդդէճ, ի, շարլ . տես ՚ի Նստի :
Ըստս ելու զնշանակութիւն իրին, զոր օրինակ՝ օր, շօր-
արդ . շարդ . գնալ, զնալ . Զ սլ ե լծեղի ընդ = տառին
զորօրինակ զգալ, սգալ . ՚ի վերայ ուղղականի՝ զիրն կրող
նշանակե, զորօրինակ՝ աւել զՏայ . շարի, շար . Սեռա-
կանի վերայ՝ զիրն պատկանեալ նորա ՚ի միտ բերե . զոր օրի-
նակ՝ զԱստարինեայ, այսինքն զգիր, կար, կամ ասեղն Աստա-
րինեայ . ՚ի վերայ բացառականի՝ գրաւորկեայն կամ զանձն
զոր օրինակ՝ խսեղ զազգե, Զտեղին, կախեղ զփայտե : Ըստ
թուոյ վեց :

Է

Է՝ գիր, տառ, անուն . որպէս՝ է . էճ, ի . է . շ . ո . ո .
նշանակե անձն՝ որ է . որ արար, և զանձն՝ որ էացաւ . է,
գոյ . իր . Նշանակե զնիւթն ուստի՝ արծաթեղ էն, ոսկեղ էն .
Զեղանակն որով՝ նկարէն, ճնճղկէն . — Զտեղին ուստի՝

ի կայէ , ի հնձանէ , Չանձն զարմէ և զտեղին՝ յարոյ վերայ՝
 զինէն խոսի : զքէն հոգայ : || Ըստ թուոյ՝ եսթն :

Ը

Ըթ՝ զիբ , տառ , անուն : Անձն կամ իմն՝ տխուր իմաց-
 մամբ : շէթ կամ շէթ , շ , է . զի միշտ ի ցաւալիս և ի տխրաւ-
 կանս վարեմք զձայնոց՝ շ՛ , շի՛ , շի՛ , շի՛ . Սկիզբն անե-
 նայն յարկոյ՝ շա , շտ , շն : Ըստ թուոյ՝ ութն :

Թ

Թո՝ զիբ , տառ , անուն : կրկնակ ի ք և է ձայնից , ընդ
 մէջ ք և ք . տառից . Ժ և ս զարօրինակ՝ Թեք , Ժեք . Թուխ ,
 Ժուխ : Թեր . Թեր , տուր , Թուր . Ըստ թուոյ՝ ինն :

Ժ

Ժն՝ կրկնակ շշ , շա : կամ շա : Ըստ թուոյ՝ տասն :

Ի

Ինի՝ զիբ , տառ , անուն . անձն կամ իմն , որպէս ա . է . շ .
 ա . շ . ա . շ : Աշունակն զտեղին՝ առ որ . զոր օրինակ՝ || վարեմ
 ՚ի բաց || : Չտեղին ուր՝ — || բնակի ի գեղջ , || Չտեղին յարմն՝
 ի տանն , ի դաշտն . || Չունոզ , զարօրինակ՝ արամբի , բերբի :
 Չունոզ՝ զարօրինակ՝ այրի : Բարդի յայնականացուցիչ անիւ ,
 զարօրինակ՝ իան , և հնչի՛ Էան : Չնիւթն՝ յարմն , զո .
 արծաթի , ոսկի : Չգործին որով , բանցի , աքացի , Ըստ
 թուոյ՝ զսան :

Լ

Լիւն՝ զիբ , տառ , անուն : Ասոյ՝ այսինքն՝ մեզմ՝ ձայնիւ ,
 որպէս՝ ա . շարար , զարար : Ըստ թուոյ՝ երեսուն :

Խ

Խն՝ զիբ , տառ , անուն : կրկնակ ի ի և հ , գգ , գի : Լծարդ
 և ընդ հ , և ա : Ըստ թուոյ՝ զսասուն :

Օ

Օո՝ զիբ , տառ , անուն : Արկնակ որպէս քշ , քա . քն :
 Լծի ընդ ի ի , ծ , ք , ք , ս , օք , քն՝ զոր օրինակ ծեղ , ստեղ .

Տիւղ, ծիւղ, ճկոյթ, ծկոյթ, ծան, ճան, չոր, ծուռ, Բիւր, սասան, փատան, սուր, Բուր, Ըստ թուոյ՝ յիսուն :

Կ

Կեն՝ զիբ, տառ, անուն, Ի վերջս բառից փաղաքուշ նշանակե, ակ, եկ, իկ, սկ, սուկ, զոր օրինակ՝ որդեակ, վառեկ, Թղիկ, ճարուկ, Մերթ հեշի ընդ մէջ, Խ, Գ, Է, Ժ և սառից Ի բառն մարդիկ, կեն եղեալ է փոխանակ Խի՛ մարդիկ, Ըստ թուոյ՝ վաթսուն :

Հ

Հո՝ Կիստմայն և մերթ լուռ, որպէս չ, Զարմանալի համար ստուգիւն հան բառիս իննի մն, զոր օրինակ՝ անճար, հանեալ Ի ճարե, ոչ ունող ճար, հանճար՝ հանող զճար, անհալ, հանհալ, Եւ յետոյ սոսկն ՝ զոր օրինակ՝ նստար, այսինքն՝ հան ստար, ոչ ստար, նսար՝ ոչ սար, նօթի՛ ոչ օթի՛ Ըստ թուոյ՝ եօթանասուն :

Չ

Չա՝ Կրկնակ Ի շո, շն, Կն, շո, Լ ճի ընդ շ. . . Ժ. և և ընդ Բ. Տ. Յ. յ. զոր օրինակ՝ Յագ, ճակ, ինժ, ինյ, Յայնեմ, Բայնեմ, Ըստ թուոյ՝ ութսուն :

Ղ

Ղաա՝ ղոյ ունի ըլ. բ. և ն ը. տառից ՝ զոր օրինակ աղ. ալ. ող. ոլ. եղ, ել. օղ. ուլ. Լ ճորդի ընդ Խ տառիս՝ աղտ, ախտ և այլն, Գնի փոխանակ Լ տառի ստարաց ՝ զոր օրինակ՝ Լաղար, Ղաղար, Լեզի, Ղեի, Ըստ թուոյ՝ իննսուն :

Ճ

Ճն՝ միջակ ընդ ծ, ծ և ը, Ոյո ունի ընդ շ, ի, Գ, Ժ զոր օրինակ՝ ծախ, ճախ, ծան, ճան, ծկոյթ, ճկոյթ, զեշ, զեճ : Ըստ թուոյ՝ հարիւր :

Մ

Մեն՝ լերկ որպէս ն. ը. բ. սաստկացուցանն զնշանակութիւն, զոր օրինակ՝ ոյն, մոյն, հաստ՝ հաստ, ևոյլ. հուղ. վարժ, մարդ, աղթեւ, մաղթեւ, աղխ՝ մաղխ, այր՝ մայր :

Տայ զըօրութիւն արգելականի՝ իբր Թ՛ . աւ . ան . ճան . եւ . ճեւ . Նշանակէ ես՝ մի . զըօրինակ՝ արդ . ճարդ . Ի սեռականս իս կամ էս բառից կազմէ զառաջին գէնն փոխանակ աէի . եւ նոյն մնայ յամենայն բայս , զըօր օրինակ՝ էճ . իճ , աճ , սճ . Ըստ թուոյ՝ երկու հարիւր :

Յ

Յի մերթ ձայնաւոր , որպէս է կամ ի կարճ , այս՝ այդ՝ այն . Երբեմն որպէս նաւորհ , զըօրինակ՝ յիսուս , յիսու . Երբեմն լուս . կամ անձայն , զըօրինակ՝ գայ , գնայ , տայ . Նախդիր ձայնաւոր բառից փոխանակ ինի տառին բաղաձայնից , զըօրինակ՝ յարքայ , յարքայէ . Սասականութիւն սայ նշանակութեան . զըօրինակ՝ աջող . յաջող . առնեմ , յառնեմ , թուով՝ երեք հարիւր :

Ն

Նոյ՝ համազօր ընդ ճ , է , զ . Որոշէ զըեմս իրին՝ յերորդ գէնն . զըօրինակ կոյն , տիկինն , այսինքն՝ յատուկ այն կոյս , այն տիկին . Մասնաւորէ նշանակութիւնն՝ որպէս՝ մարդն , զարդն , այսինքն՝ այն մարդ . այն զարդ . Յուցանէ զտեղի՝ իբր արմատն է բառիս , զըօրինակ՝ նկրտիմ , այսինքն՝ նիկրթիմ նեւրել . նի առնել կամ ընդունել . նիտալ , ինեքս տալ . նեղանալ՝ նեղանալ , սեղմիլ , կուշ գալ , թացասէ զինն , որպէս՝ աւ . զըօրինակ՝ նիւթ , նշ իւթ , նուար՝ նշ սուար . Ըստ թուոյ՝ չորեք հարիւր :

Շ

Շա՝ համազօր ս , ծ , յ , շ . Ի . Է , Գ , և յշ կրկնակոյց . Ըստ թուոյ՝ հինգ հարիւր :

Ո

Ո՝ համազօր ո , ի , է , ո . և ու տառից . նշանակէ ոնջն որ . Ո՞ եդ զաղեղն իւր յամպս թ արար զայս ամենայն Ձտեղին՝ կամ զգործին , զըօրինակ յո՞ երթաս յո՞ դիցուք զայս մեր յո՞ է սեռականս սորա՞ թաղից մաշտոյ , ուղոյ՝ ի յանկս բառից

անհուն նշանակէ : Նախարարանալ 3 տառիս՝ միշտ իբր սո
հնչէ, զոր օրինակ՝ Բոյս, Գոյս, 3ոյս : Ըստ թուոյ է վեց հարիւր :

Չ

Չա կրկնակ լծորդէ ընդ շ, և և 4. նշանակէ Գ՛, և՛ 2. -
զորօրինակ՝ շաղ, շէմի, շէր : Թուով՝ եսթն հարիւր :

Պ

Պէ լծորդէ ընդ Բ Գ, և շփոթի ընդ Չ և ւ տառից՝
մասն նրբութեան ձայնին : Չորութիւն ունի Բ Է Պարսիկ նա-
խարութեան : զորօրինակ Պեա, այսինքն Պարսկերէն՝ Բիւս-
կամ՝ Հայերէն՝ ապխա, անաւ, որ առ շունի, անամօթ :
Ըստ թուոյ՝ ութ հարիւր :

Ջ

Ջէ լծորդէ ընդ շ և Կրկնակ որպէս ՃՃ, շՃ, ՃՇ, ԳՇ, և
ԳԺ : Ըստ թուոյ՝ ինն հարիւր :

Ռ

Ռա կրկնակ է իբր ԳԳ՝ հազիւ սկսանն զՀայերէն բառս : այլ
զհրճատեալս ՚ի նոցանէ՝ և ըստ մեծի մասին այլապականս :
Ըստ թուոյ՝ հազար :

Ս

Սէ լծորդ է ընդ շ, Ժ, 3, ւ, և ց : Ատիճան : այսինքն -
զգալ, սգալ : Որչէ զլեմս իրին յառաջինն, այսինքն ՚ի խոսողն,
զորօրինակ՝ | Բոյրս ասացի. եղբայրս լուայ. | այսինքն ես
քոյր ասացի. ես եղբայր լուայ : Գատկացուցանն զիւն ասողին՝
զո՝ | մատս ցաւէ. զլուխ շերմէ. | այսինքն իմ մատ ցաւէ.
իմ զլուխ շերմէ : Մասնաւորն նշանակութիւն իրին՝ իբրև ար-
մատ արձականցս՝ այս, այն | : Մարդս ասաց | : Այրս արար. |
այսինքն աչս մարդ ասաց. աչս այր արար : Գործամ Ուղղական
հարմը ինչիբ լինի մասանց բանի զվերջին + նորս փոխէ ՚ի ո՛-
վան քաղցրութեան : զոր օրինակ՝ բառ ք՛ ՚ի բառս, զբառս :
Ըստ թուոյ՝ երկու հազար : Սղալ է Գ, ւ, ն ձայնքս փոխա-
նակ իրերաց դնել, կամ զերկուսին ՚ի մասինն՝ որպէս՝ զբեցիւսս
զբեցիւս Գ, զբեցիւն :

Վ

Վեղ լծորդ և ընդ Ո, ա և աստից : Ըստ թուոյ՝ երեք հազար :

Տ

Տիւն լծորդ և ընդ Գ, Բ և Ի մէջ բառից ցուցանէ զաստուկութիւն նշանակութեան՝ իբր սփ, սփ, զորորինակ՝ բեկեղ, բեկփեղ, փեռեկեղ, փեռեկփեղ, քակեղ, քակփեղ : Երբեմն աստիկ համառուեալ ՚ի փաշ կամ փաշ բառից՝ նշանակեալ կամ ա՛ւ : զորորինակ՝ փգեղ, փարուն, որ և ասեղ փոշ-գեղ այսինքն Աստուած տայ գեղ, Մեք ՚ի Հայս ո՛չ ասեմք թե հոյ չի՞ն, այլ թե՛ հոյ Աստուած փոշ, և նշանակեմք թե՛ չկայ : Իսկ փոքուն և փոք արուն, ստարարուն, արտաքոյ բնութեան և Ըստ իմեք նոյն աննէ և ՚ի վերջս բառից, զոր որինակ՝ Պարար, պարարփ, աւար, աւարփ : Ունի և ծածուկ զորութիւն Պարսիկ նախադրութեանս Բա, Դնչ, ց, ի փ : զորորինակ՝ սալ, մինչև ցառն կամ ՚ի մեռն ասնեղ, և այլն : Ըստ թուոյ՝ չորեք հազար :

Բ

Բե աստ լերկ և նուրբ : լծորդ և ընդ Է, Դ և Ե աստից : Կարի ծածուկ նշանակութեամբ մտանէ ՚ի բարդութիւնս բառից : զորորինակ՝ բամբն, բարձին, տաման, տարձան : Ըստ թուոյ՝ հինգ հազար :

Ց

Ցու կրկնակ ՚ի աստիցս ԺԳ, ԳԺ, ԺԳ, Գ, և Բ զոր որինակ՝ ելուչանեմ, ելուչանեմ, փլուչանեմ, փլուչանեմ : Ազգնէ գոգնակի սեռական և զայլս, քեի փոխանակ դնելով՝ որդան, բառից, քաղաքաց և այլն : Համազոր ընթանայ նախադրութեանցս ի, յ, ա, | մինչև ցարդ, | մինչև ցերբ : | ասեցնա : | ցն ոք հարցանէ | : Ըստ թուոյ՝ վեց հազար :

Ի

Իիւն լծորդ և ընդ Ը, Գ, և Դ իբր ճայնաւոր՝ հնչի ԻԸ, ԸԸ, ԻԸ : զոր որինակ՝ ԻԳ, ԻԴ, ԳԻԳ, ԳԻԴ : Յորժամ բաղամայն՝

Քիչո իբր զ վարի . զոր օրինակ՝ գասաղան , առաղան : 'ի Տնու ձ
զինի այրին եկեալ՝ Տնչէր օ . զորօրինակ Պաւղոս , աւրճնեւ .
աւրճնեւ , 'ի մեր լեզու շէք -իւնի- սկսեալ բառ : Ըստ
Թուոյ՝ եսթն հազար :

Փ

Փիւր լծորդ և ընդ Բ և Պ . սարսից , զորօրինակ՝ Բազ
՜աշ . զերէեւ . զերէեւ , պոր . ՜որ , կարապ . կարապ . պայ-
քար , ՜այքար : Ըստ Թուոյ՝ ութ հազար .

Ք

Քե ՚ի կրկին իեից ծագեալ լծորդ և ընդ Գ . ՚ի . ՚ի . և և .
զոր օրինակ Տեգ . Տեգ , սիգ . սիգ . ծասի . ծաստ , Յարեալ ՚ի
վերջ եզականաց բազմապատկե զնշանակու թիւնս նոցա . զոր-
օրինակ՝ այր , արտ . բառ . բառ . Մարդ , մարդիտ . և այլն .
Բառ . ՚ի . ե՛ որ ՚ի շայ և ՚ի Պարսից բարբառս անխտիր մտեալ
՚ի բարդու թիւնս՝ նշանակե զյոզնակիս նոցա . զորօրինակ՝ մար-
դիտ , մարդիտ . ամենէօքան՝ այսինքն ամեն իտեան՝ կամ
ոմանք , բոլորիտեան , այսինքն բոլոր իտեր կամ ոմանք .
Վերջին՝ զոր օրինակ , || Ես եմ այր և քե . || Առաջին և վեր-
ջին . Ըստ Թուոյ՝ ինն հազար .

Օ

Օ շնչի պանծան հուսաքամալ շրթանցդ . ՚ի Տնու ձ ըստ
Պարսից և Արարացուոց գրեր ու կամ ու , և Տնչէր օ . բաշ
յետոյ՝ յասարաց աւեալ մուծին ՚ի մեզ զնեզ օ , լծորդ և
ընդ և և . ու մայնից . և որովհետև հինք սիւ ոչ գրեին , այտ՛մ
գտուարին լինի մեզ ստուգարանու թիւն հանեւ ՚ի նմանեւ Զի
՛ գիտե , թե քանի՛ բառք բուն ու , և ու սկզբամբք իցեն , որք
այտ՛մ յս վերածան . և քանի՛ բառք ևս օ սկսանելով որք
յու և յու ձ ձայնին . Յայտ՛մ մասին յ՛ զպալի ոք հայեւ ՚ի
նշանակու թիւն Տնչանն՝ ՚ի դրացի այլազգիս . առ որս գրեթե
ամենայն պարզ Տնչմունք մայնաւորաց զնոյն յայտ աւնեն՝
զոր և ՚ի մեզ . Օհամազոր և Ո . ՚ի . է . և ու բառից . ուստի՛ որ
կամ ոչ զայն նշանակեն՝ զորինն Ոգ , ոչ . ու . ու . ՚ի . է .

ԱՅ Խոր մտածուի՞նք պիտի ՚ի վերայ զբերոյցս, և ճիշտ անբողբուի՞նք :

1 Ամէն բառ իւր բուն տառիքն զբնն :

2 Հեզիզ միտ դիր, որ իմանաս որ ձայն ընդ որում կապի-
և ուղիղ տողագարձ աւննս :

3 'Ի լծորդ կամ յիրար տեղ դրուող տառից զցոյշ կնոց -
չիննի թէ Բանդ Ա-դասած զբերոյ տեղ՝ Բանդ Ա-դասած
զբնս :

4 Յայլազգական տառագարձուի՞նք օրինակ կնալ քեզ
զՆախնիս, և մի զբեր զՊաւղոսն՝ Փոսղոս - և զՊետրոսն՝
Քէտրոս, որպէս արդիք սմանք աւննն :

Յ Ա Ղ Ա Գ Ս Կ Ե Տ Ի Յ

ԱՐԵՍ-ՅՈՏ տառից մերոց կան և զիծք ինչ՝ որք կոչին կետք -
և են շափ կամ հանգ շնչաուի՞նք, որ կամ զներգաշնա-
կուի՞նք տան կարգալոյք, և կամ զբան ՚ի բանն որոշին՝ վասն
բարւոք հասկանալոյ :

Եւ առքս են (') շեշտ, (,) ստորակետ, (•) միջակետ,
(:) վերջակետ, (`) բուրթ, (°) պարոյկ, (') խաղ կամ
չեղու, (-) ենթամիայ, (') մակակետ :

(') Շեշտն զնի եղանակաւ որ ասուի՞նք վերայ. այ-
սինքն՝ յորժամ կոչելով, աղաչելով, հրամայելով կամ
սպասնալով խոսիս, և որ բառի վերայ լինի՝ պիտի ձայնից
շեշտ՝ այսինքն զարկ տաս :

Միայն ձայնաւորքն շեշտին, իսկ բաղաձայնք՝ ոչ :

Միավանկի ձայնաւորն շեշտ ընդունի :

Բաղաձայնիկոյ՝ միշտ վերջին ձայնաւորն, զոր օրինակ -
Մարիամ, և ոչ թէ Մարիամ - Սանտան, և ոչ թէ՝ Սանտան,
Սաւայ - և ոչ թէ Սաւայ :

(,) Ստորակետն զնի ՚ի վերջ ամենայն պարզ բանի, որ մի
միայն իմաստ ունի, և եթէ բաղում պարզ բաննք ստորա-

Քեանք բաժանեալ իրար հույ դիցին՝ զու զոգք ձայնիդ հանգ տալով անց . զս . || Աեր ՚ի սուրբ արտե , յոյս ՚ի խոստաւանս Աստուծոյ , և աշխիժքն հաւատով , միտքարեն զոգի վշտացելոյն՝ յաշխարհի աստ . ||

(.) Աիջակեա զնի ՚ի մէջ երկուց կամ աւելի՝ պարզ բանից՝ ստորակեաիւքի բար յարելոց . || Աստուած և աշխատութիւն զարուոր անննն զհարդ . և յաշխիժ յամենայնի . || Ուր միջակեա տեսանես՝ մի թարթ հանգ ան .

(.) Աերջակեա զնի ՚ի վիջ ամենայն ամաց . Ուր վերջակեա տեսանես՝ աւելի քան զմի թարթ հանգ ան .

(') Բուժ կես ստորակեաի ուժ ունի , և զնի՝ ուր հարկ լինի բթել ձայնիդ , կամ թեթև զարկ տալ , և թե մին կատարեալ ի հաստ լով մին բառով աւարտես՝ բթեան . զարարինակ , || է՝ որ || , || կայ՝ որ . || այսինչն և մարդ՝ որ , կայ մարդ՝ որ , և այլն .

(°) Պարոյկ զնի եղանակաւոր աստիճանց վերայ՝ յորժամ հարցանելով ասես . Զարարինակ՝ Կերեր զհայ . աւանց պարուկի՝ ասել է . թե զու հոց կերեր , Բայց պարուկով Կերեր զհայ . ոչ հաստատե ՚ի վերայ քո զհայ ուտելի . այլ հարցանե . Զայնիդ ոչոր տուր ՚ի պարուկելի .

(') Իսաշ զնի նայնպես ՚ի վերայ եղանակաւոր աստիճանց . յորժամ զարմանք կամ երկուզիւ ասես ինչ . || ան զտեր տեսի . || ան . որքան անային և որն . ||

(-) Երթանայ զնի բառիդ բաժանման տեղն . որ ցուցանե թե այն բառ անդ կիստա է . ուտի ձայնդ կախ պիտի թողուս՝ մինչև բոլոր բառդ լրանայ .

Տալպարմ անննն և բառիդ յարմար բաժանումն ՚ի վերջ ոյսբ տոյի՝ և ՚ի սկիզբն միւսոյն . զարարինակ՝ անասեր կամ անասեր . և ոչ թե՝ անասեր . տանասեր . կամ տանասեր .

(') Մակակեա նախապաս զնի ինի նախապարթեան , վան որոշելոյ զնա ՚ի միւս նշանակ . թեանց նարա . Բայց աւելորդ է . զնի ևս մին մի . կամ գոյ զոյք ՚ի սկիզն և ՚ի վախճան

քաղաքացի՝ ցուցանել, թե այն բան առեալ է յայլուստ :

Կան և ոմանք . որք յաւելուն զերկորեակ , զփակագիծ , զպատիւ , և զայլ :

Երկորեակն է երկու շէշտ եղեալ ՚ի վախճան համառուեալ կամ կրճատեալ բառից . զոր օրինակ՝ որք " . որք . " այսինքն՝ որդոն . որզան :

Փակագիծն () յինքն փակելով զմիջանկեալ բառ կամ բան ինչ՝ զնի յընթացս միւս բանի . զոր օրինակ՝ ॥ Հարկ է Քրիստոնէին , (որ կարոյն է ,) զի ստացի գիրս : ॥ Հարկ չէ երբեք փակագծիւ շարացրել , զի բառնայ զհարթութիւն բանին :

Պատիւն է շինածն վերայիւր գիծ ինչ պարզեալ ՚ի վերայ տառից՝ առ ՚ի ցոյց համառութեան . զոր օրինակ . Ած , Ատուած . Ի . թիւն . և այլն : Պատուով զբութիւն և տիպն մերժելիք են :

Կետից միտ գիր՝ որ լու կարգաս , եթէ կետիւք չկարգաս՝ ոչ դու հասականաս քեզ , և ոչ լուզդ :

Տացե վարժապետն ընթերցուածս աշակերտաց , և յաննայն ՚ի կետանչանս՝ վարժեացե զնոսա ՚ի հմտութիւն կանոնացս :

ՅԵՂԱԳՍ ՎԱՆԿԻ

Երբ երկու կամ աւելի բաղաձայն՝ մի կամ աւելի ձայնաւորք իրար կապած՝ միով հնչումբու ելանեն ՚ի բերանոցդ՝ կոչին վանկք : Վանկ ՚ի վեկալոյն ասի , և վանկ վանկել՝ վքնկվքնկալն է :

Վանկն եթէ նշանակութիւն ունիցի՝ տիրապետ բառ է . իսկ թէ ոչ՝ պիտի այնքան վանկես՝ մինչ կատարի նշանակութիւնն , թէ մի իցէ՝ թէ բազում :

Ամենայն ձայնաւոր տառք մեր՝ մէն մին առեալ , են մէն մի վանկք . և ըստ որում նշանակութիւն ունին՝ են նաև մէն մի բառք . զն . ա , ե , է , ի , ս . ո . Սրք զիւրեանց նշանակու-

Թիւնն զպիւլով՝ կապին ընդ այլոց տառից, և յայնժամ լինին վանկիք անկատար նշանակութեամբ. զորոքինակ՝ ա-Պէ-ա-լ-ա-ւ-ա-ր-ի-ւ, և այլն:

Բառք են կամ նոյն իսկ վանկքն, կամ ՚ի վանկից գոյացեալ նշանակող ձայներն. որ հասարակ հաւանութեամբ ընկալեալ և նշանակեն զանձն, զիր, զարարս, զկիրս, և զպարագայս ինչ նոցա:

Բառից կարգաւ իրար կապելն ստեղծանէ զբան կամ զխոս:

Տեսնիւր արդ՝ թէ երպես ՚ի տառից զիր, ՚ի գրոց վանկ, ՚ի վանկից՝ բառ, և ՚ի բառից՝ բան կամ խոսք գոյանան. ուրեմն ջանան լաւ ՚ի միտ առնուլ:

Մ Ա Ս Ն Ե Ր Կ Ր Ո Ր Գ

Ս Տ Ո Ւ Գ Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՍՏՈՒԳԱԲԱՆՈՒԹԻԻՆՆ ուսուցանել զստոյգ եղանակ կազմութեան և նշանակութեան բառից:

1 Միտ զիր տառից լեզուի քուժ, և փորձեն եթէ փոփոխելով զլծորդ կամ յիրար սեղ եղեալ տառն՝ կարիցես զիսկ նշանակութիւնն գտանել: Զոր որինակ բառս Դոսան՝ նոյն հնչի առ բաղուժ ազգս. փոփոխեն զ- ՚ի կրկին զբ, և զրեան դորբ. որ նշանակէ զդորբուն կամ զշարժուն մասն տան, և բացուխուփ դորուբ գոյ միշտ ՚ի կրնգան:

2 Բառից ձայնիցն միտ զիր. գուցե ՚ի ձայնէն առեալ իցեն, որպես. զանկ - Բզէլ, ճանճ, ճճի, և այլն:

3 Գաւառական ոճոց միտ զիր. որով յիրար խառնեն զրիւջ զլծորդ տառն. և տնօր հան ՚ի մաքուրն, զորոքինակ՝ քանաբ, քովնաբ, քոսնաբ, քանաբ: (Արարատ, Սիւնիք, Բարձր Հայք. և Զուգայեցիք՝ մաքուրս հնչեն, քան զայլ սեղաջի և տարամերժ Հայս:)

Էականն է՝ որ աչք տեսանի՝ զարբինակ՝ մարդ, ասն, ասթա :

Իբր էականն է՝ որ մտք հասկացեալ լինի . զարբինակ սեր . ցաւ . որհնու թիւն :

Ծ. Ա. — Մտք հա՛րց՝ Ան՝ Ին՞ է . Եւ պատասխանին լինի անուն այնր իրի , զորմէ հարցանես . Չորբինակ՝ դիցուք թե կաշեալ Դ ձեռին զԳրէլ մի՛ հարցանիցես ցլաւա՛ թե “ Ան՝ Ին՞ է . Եւ նա պատասխանիցե՛ թե Գրէլ . և ասա այդ եղև անուն զբողիկ գործւոյ Դ մեր լեզու .

Ծ. Բ. Ամենայն բառք որ Դ վերջոյ ունիցին զմի Դ բառիցս՝ էւ, իւ, ու, աւ, ին, առ, իճ, ի, Բինն . Այլ անունք են . զարբինակ՝ գործել, գործիւ, ազուլ, թողուլ, գոչիւն, հնչիւն . կրճիճ, մրջիճ, աղաւնի, գատի, փշառ շնչառ, կուսուքիւն, պարկեշտուքիւն . բնայ Բ :

Ի զուր է անականին անուն ասել . նախ՝ զի անունն ինքինն վարի Դ բանս . և անականն՝ ոչ :

Երկրորդ՝ զի անունն զիւր իմն նշանակէ . և անականն միայն զարպիտութիւն այնր իրի . ուստի և աւելի զանազան է՝ քան թէ անուն Դ բայի՝ կամ յայլոց մասանց բանին . Չորմէ յայլուր :

ՅԱՂԱԳՍ ՊԵՐԸԳԱՅԻՑ ԱՆՈՒՆՆ

ՊԵՐԱԳՅՈՒ ասին . անուան վերարեբեալ յասկութիւնքն՝ որ կամ բազմապատկեն , և կամ պետպես վերջուորութեամբք փոփոխեն զնշանակութիւնս նոցա : Եւ կոչին թիւ և Հոլով :

Թիւք անուանց են երկու . եզական և յոգնական :

Եզականն է՝ որ զմի իր անորոշ կամ որոշ նշանակէ , Անորոշ՝ նորբինակ՝ մարդ , քար , գլուխ : Որոշեալ՝ որ զմիովն միայն ասի . և կոչի յասուկ . որպես Աննա , Սարա , Սանգուխա , Սարգիս : Անորոշ բառից վերայ յայ զնեղով՝ կարես որոշելոյ կամ յասկի նշանակութիւն տալ . զորբինակ՝ մարդս , մարդդ

3336-27

մարդն . այսինքն՝ այս յատուկ մարդ . այդ յատուկ մարդ .
այն յատուկ մարդ .

Յոգնակին է՝ որ աւելի քան զմի իր նշանակէ . զորքինակ
մարդ . սարս . զլուխ .

Երկու եղական մի յոգնականի մտք ունին . զորքինակ
ուր արք . կին կին—կանայք . տուն տուն .—տունք .

1 Արդ տիրական յոգնականացուցիչք Լ՛լուի մերու՛մ են՝
ուսքս . . . ց .

• Բեն յարելով յեղակի ուղղականն , զո . է . է .

Ա՛ . Խանորդելով քէի՛ երբ խնդիր լինի բայից և նախա-
դրութեանց . զո . շէ . : է .

Յ . Յարելով յեղակի սեռականն և յայլս . զորքինակ՝
էի . յէի .

Յատուկ են լեզուիս և բառքս էր . կամ ետր . զորքինակ՝
որէր . որեւր . սարէր . մարէր . Ա՛ն . զո . իշն . ձիւն . թիւն .
Եւն . զո . խողնն . որէն . Ա՛նի . զո . նամակնի . քաղաք-
նի . Յոգնակիքն՝ Ա՛ն . ե . . . ա . ՝ զործածութեան ար-
ժանիք չին .

Իսկապէս անեղական բառք չկան ՚ի մեր լեզուի . թեպէտե
յոգնականաբար յաճախ ՚ի կիր աւետարտից իցին . որպէս բառքս՝
անց . վարս . ընթաց . կործա . կործե . կամ կործեայ՝ և այլն .

Ընդ թուով անկանին և ամենայն բարդ անուանք լեզուի
մերոյ . քանզի բարդն է՝ որ յերկուց բառից զուլեալ է ՚ի մի ա-
նուն՝ ՚ի ձեռն բարդիչ յոգիցս = , է , մարդ-ս-սեր . քար-
հատ . ջան-ս-սեր . բարէբար :

1 Արդ բարդի նախ՝ անուն ընդ անուն . զորքինակ՝
Վարդդես . Վաղարշապատ . անձրեալուք . ծովածի . կրտ-
կանիսիք .

2 Անուն ընդ ածականի . Գրագետ , մեծագոյի . գերթա-
ղահայր :

3 Անուն ընդ դերանուան . Ինքնիշխան . Ինքնագոյ .
Իբր . տեղի :

Օ. Կերթեմ զլիւս, զԶև, ու զՏեսակս անուանց, զի չիք
այնպիսի ինչ ՚ի լեզուի մերում :

Անք շունին զյատուկ պաշտամունս. զի չիք մասն բանի՝ որ
ըստ սեռին պահանջիցէ համաձայնել. Ոչ արմականն, զոր-
որինակ՝ ունի՞ն արորդ, ունի՞ն պատանի. || ոչ գերանուն՝
զորորինակ. || էս Սարգիս, էս Սաւա. || ոչ բայն, || զս. Տիգ-
րան առաքենացաւ. Տիգրանուի առաքինացաւ. || ուրեմն
ինչ՞ հարկ ծանրաբեռնել զլարբառ մեր՝ կապկանալով ստա-
բաց. որք առանց համաձայնեցուցանելոյ զմատունս բանին
ըստ սերից անուանցն՝ ոչ կարեն ուղիղ գրել :

Օ. Կանանաց տուգարանութեան լեզուիս հայելով՝ մեր-
մեմ նաև զԲաղադրէմու և զԼիճանցումն կոչեցեալ բաժան-
մունսն. որս հինք անշուն մասնիկս ասացին, Եթէ անշուն՝
ապա զիարդ փոփոխեն զնշանակութիւնս բառիցն՝ զորոց և
յոյին, թէ յառաջոյ՝ և թէ ՚ի վերջոյ :

ՀՈՒՈՎ պտոյտ ասել է. որ ձայնաւ բաց պեսպէս փոփոխմամբ
պտուտէ ՚ի վերջս, և զանազանէ զնշանակութիւն իւր. զոր-
որինակ՝ այր, այրի. այրիւ. այրք. այրից՝ այրիք :

Անուն ՚ի սկիզբն իւր բնաւ ոչ հոլովի. զի նախադրութիւն
ոչ եթէ զհոլով կազմէ, այլ զիւր բուն պաշտան կատարէ՝ ուր
և իցէ զորորինակ՝ ՚ի վերայ ուղղականի՝ զայր, յայր, -զայրս,
յայրս : ՚ի վերայ սեռականի՝ յայրի. — ՚ի վերայ բացառա-
կանի. յայրէ, զայրէ, — ՚ի վերայ գործիականի՝ զայրի :

Ոմանք ասան հոլովս կարգեցին մի և նոյն անուան. և այլք՝
մտասան՝ եթէ զնախադրիւ սեռականն ևս ՚ի թիւ առցուք, իսկ
ոմանք իջուցին ցվեց. այլ ինձ երևի՝ թէ բուն հոլովք մեր
իցեն միայն հինգ. այսինքն Ուղղումն, Սէտումն, Տըւումն
Բոյտումն. և Գործիւմն :

Ուղղումն ասի և անուանական. որ տիրապէս հոլով չէ,
ըստ որում փոփոխութիւն չունի. բայց ամենայն հոլովոց
արմատ է. Ղինի պատասխանի հարցմանս՝ Ո՞վ որոր՝ Զոր-
որինակ՝ եթէ հարցանեմ քեզ ո՞վ որոր զսոս. և դու պտ-

առաջանեն՝ Աննա, Սոփիա, Սանդրա, Սաբինա, և այլն՝ ուր
զականք են :

Սեփիան հաշտեց ցուցանեց զունոյ կամ զուր իրին, զման
կամ յառկութիւն ինչ նորա . և լինի պատասխանի հարց-
մանս . Որոշ . Չորսրինակ՝ եթէ հարցանեմ . աչ գիշ ուրն է .
և զու պատասխանես՝ Աննա . Սոփիա, Սանդրա կամ Սա-
բինա . կամ մանս քան . Տասն . Իննսն . Երեսն . և այլն :

Տեփան հաշտեց անուանց՝ սեռականի նման է . բայց զեր-
անուանց և ածականացն յատուկ յանգ ունի . ցուցանեց զմի իր
այլու՛մ տալն . և լինի պատասխանի հարցմանս . Ո՞րն քան ,
չորսրինակ՝ եթէ ստիցեմ նւ՛մ տալ հարկ իցե . և զու ասես
Աստուծոյ . կոյնի . Օրորի . Պարունայն . և այլն :

Բոյսոսփանն ցուցանեց զուրիսն՝ ուստի առնուս զինն . և լինի
պատասխանի հարցմանս՝ Ո՞րքի՞ գուս . չորսրինակ՝ եթէ հար-
ցանեմ զեղ թէ Ո՞րքի՞ գուս . և զու ասես՝ Ի քանն . Ի տ-
ւոյն . և այլն :

Գործիփանն զիրն զործեօք առնեցն ցուցանեց , և լինի պա-
տասխանի հարցմանս Որ՞չ . չորսրինակ՝ եթէ հարցանեմ Ի՞ն-
չիցե , և զու ասես՝ Երեսն , Իննսն , և այլն . ահա՛ սոս-
սոք . Ի . Ի . Ելին զործիք զայլոյ զո :

Օ . Եթէ կուտական հաշտ իցե , նախ՝ հարցանեմք թե
քնչ պաշտն է հաշտոյ նորա . և երկրորդ՝ թէ ընդէր և ա-
զերսականն , սպանականն , և այլ հաշտը այսպիսի մեք՝
նչ իցեն հաշտք :

Հաշտոցն բարուք միտ զիր . զի մի և նոյն բարի նշանա-
կութեան պէտպէս փոփոխուան յուրաքանչէր ի հաշտոց նորա .
Չորսրինակ՝ բարս այր . հաշտեալ այր . այրի . այրի . նշա-
նակե զայրն կամ լուծան սեպոց . Այր՝ միտն յուրզականն
հաշտեալ և ի ներքոյ նախապարսկեանց անկեալ՝ է արմատ
այրել բայի . և ս . անակե այրուան , այրելն , Իսկ այր , արմ-
արմար , հաշտեալ՝ նշանակե զարուն բանական կենդանեալ
որ ունիցի զկին . Արմատն այր իրն այրեալն համարելով

զմասւ ան թէ զի՞նչ այրի կին, որ չունիցի զայր, կամ
այրն՝ որ չունիցի զկին, կամ այրիցի գհեա կնոջ:

ՅԱՂԱԳՍ ՀՈՒՈՎՄԱՆՑ .

Երեք ձևք են մի և նոյն հաշուման

1 Պարզ՝ որ անփոփոխ և անկորուստ պահէ զձայնաւոր
տառս իւր . որպէս՝ Ազամ :

2 Փոփոխ՝ որ փոխէ զվերջին ձայնաւոր իւր . որպէս՝ Պա-
րշր, Պարուրի :

3 Պակասաւոր, որ կորուսանէ զվերջին ձայնաւոր իւր .
որպէս՝ Ատեան . Ատենի :

Ա . Հ Ո Ւ Ո Վ .

Յորում հաշովի Ա . ԱՅ . ԱԻ . ԱՔ . ԱՏ . ՕՔ .

ԵՎ՝ի՛ :

ՅՔ՝ն՝ի՛ :

Ուղւնիւն	Ազամ .	ԱԳմճ	Ազամք .	ԱԳմճերն .
Սեռնիւն	Ազամայ	ԱԳմի	Ազամաց	ԱԳմճերի .
Տրնիւն	Ազամայ .	ԱԳմին	Ազամաց .	ԱԳմճերին .
Ինչո՞ւն .	Ազամայ .	ԱԳմին	Ազամաց .	ԱԳմճերին .
Գործիւն	Ազամաւ .	ԱԳմով	Ազամօք .	ԱԳմճերով .

Ըստ այսմ հաշովին գրեթէ մեծ մասն Հայ յասուկ անուանց :

ՊԵՐՁ

Հայկ .	այ .	աւ .	Մեր Ազգի՛ նախահայրն .
Արմենակ .	այ .	աւ .	Հայնոյ որդին :
Նոյնմզարա .	այ .	աւ .	Նոյնոյ իինն .
Նուարդ .	այ .	աւ .	Արայի իինն .
Շահան .	այ .	աւ .	Շնորհաւորոյ Եզբայրն

ՓՈՓՈՒՍ

Անոյշ .	Անուշայ .	աւ .	Ածբահայտայ ինն .
Պարոյր .	Պարուրայ .	աւ .	Հայոց աստիճան թագաւորն .
Վրոյր .	Վրուրայ .	աւ .	Արտայազն Բանաստեղծ .
Սուրեն .	Սուրենայ .	աւ .	Լուսաստանի Եղեցիքն .
Կարեն .	Կարենայ .	աւ .	Պաշտօն Գ .

ՊԱԿԱՍ

Գափիկ .	Գափկայ .	Հայոց Թագաւոր .
Գառնիկ .	Գառնկայ .	Թագն Գեղամայ .
Դիտիկ .	Դիտկայ .	Սեբոյն Վարդանայ ինն .
Մծրին .	Մծրնայ .	Նիսիէին Հայոց Թագաւոր .

Ի սեռականէ այսր հարկոյ ժողի երկրորդ հարկն : Բայց նախ

Գ Հարկմանց ձայնաւորացն բարեւոք միտ զիր , որք յետ և յառաջ բաղայձայնից խողալով՝ զանազան միտս ասն . մանաւանդ փոփոխմանց և Պակասմանցն : Տնք հանն զնոսս յուղղականսն , և անս թէ քանի՛ սղալ զբընթիւնս գտանես Աննչան Մասնիկ կոչեցեսալ բառսն՝ յերես 19 :

Ասան քաղցրութեան հեղմանդ՝ զփոփոխելիսն՝ փոխեալ , և զգաւտանելիսն՝ պակասեցն . բայց վասն զասոյք նշանակութիւնն հասկանալոյդ՝ պահեսն զնոսին ՚ի մտի : Բառս՝ Գառնիկ հարկի Գառնկայ , կաւ , Դու լոյծ զնա ՚ի Գառն , որ և ոչխարի պատիկ ձագ , զիր ի զկնի . որ է՝ իք կամ իմն , ապա յաւել և փաղաքուշ . և իմանաս՝ ոչխարի պատիկ ձագու նման սիրելի սնն . Հարկեան գառնիկ , գառնիկայ կամ գառնեկայ , աւ . Բաղուկ . առ բ աստկացուցիչ նշանակութեան և զիր ՚ի վերայ Աղ բառիս , որ է՝ հարուած , շարդ . և լինի՛ սաստիկ շարդող : Բեր ապա ու՝ որ նշանակէ սղ , իշ . ուշ . զպատճառազն , յարեան ապա և փաղաքուշ և հարկեան մտաք՝ բաղուկ , բաղուկի , բաղուկաւ . և ասն եղև զս մասն մարմնոյ կամ անդամ աստիկ աղող , աղաղող : Ա՛ն Աւետիչ , որ ՚ի սեռա-

կանն կուզեն՝ զլէ . շի . շեայ . և կրկին այլմոք իբրև զուզ-
 զական հալովի՝ շէ . շիի . շիել . Հալլենն Աւետիշի և , աւե-
 տիշի ի , աւետիշի ա . որ է՝ իմն տուեալ աւետիշ կամ
 աւետարեբ անձին , և անս թէ բնութից և արդեաք , թէ աննշան
 մանկի՝ հալար սղալանէք լի : Քանչև գրեթէ աննեքեան
 ք նոցանե ունին զբարձայն տառս այլց բարից՝ անընտրա-
 քար զոգեալ ք վերայ :

Չհալովսք մի մի բարդեան :

Հալովաց համեմատ արինակս գրեան :

Բ . Հ Ո Ւ Ո Վ

Գորում հալովի՝

Ա . Ի . Ի Ի . ԱՅ . Բ . ԻՅ . Ի Ի . Բ .

Եւ-իի :

Ե-գի-իի :

Ու .	ԱՏ	Վշի	ԱՏք	Վշիեր
Սե-	ԱՏի	Վ-իի	ԱՏից	Վշիերի
Տը	ԱՏի	Վ-իի	ԱՏից	Վ-իերի
Բայ	Ա՛ն	Վ-իի	ԱՏից	Վ-իերի
Գործ	ԱՏիւ	Վ-իւ	ԱՏիւք	Վ-իււ

ՊԱՐԶ

Ած .	ի .	իւ .	Ածել . և՛ նոր արգի :
Ալ .	ի .	իւ .	Ալ :
Աճ .	ի .	իւ .	Աճել . շարգանալ :
Առ .	ի .	իւ .	Ձեռ . և՛ Առեգար :
Աս .	ի .	իւ .	Աստիւտ :
Աք .	ի .	իւ .	Որ . և՛ էք :
ԵԼ .	ի .	իւ .	Ելանել :
Եթ .	ի .	իւ .	Ման . Գործ :

Փ Ո Փ Ո Խ

Էջ .	եջի .	իւ .	Կէս երէս
Կէտ .	կէտի .	իւ .	Պատ . Ես Տէջ Յանի .
Պաղէտ	պաղէտի	իւ .	Պաղապան .
Աղէտ	աղէտի	իւ .	Նէղոս-Քիան ,
Իղձ .	ըղձի .	իւ .	Փո՛ղ-Փ .
Ինչ	ընչի	իւ .	Աղբուն .
Տղճ	տուճի ,	իւ .	Ջանիճա .

Պ Ա Կ Ա Ս

Ատեան	ատենի .	իւ .	Գիւտան .
Լեւորդ	լեւորդի .	իւ .	Սե Քոս .
Հրէայ	հրէի .	իւ .	Ջհոս .
Ջղեաց	ղղեցի .	իւ .	Հագած .
Ծի՛ն	ծի՛նի .	իւ .	Ծնանդ . զառաի .
Գի՛ծ	գծի .	իւ .	Խաչ . Գոչ .
Քի՛ծ	քծի .	իւ .	Աբոթ . Գոչ .
Չի՛ր	ձի՛րի .	իւ .	Անձորն շնորհ .
Քրոստ	քրոսի .	իւ .	Կոսի շինուչ .

Գ Ն Ո Լ Ո Վ

Յորում հաղովի

Ա. ԱԻ. ԱԻ. Ա.Բ. ԱՅ. Օ.Բ .

	Եւ-ի՛ .			Յ-գն-ի՛ .
Ուղղան	Աղղ	Աւգե	Աղղթ	Աւգեր .
Սեռան	Աղղի	Աւգի	Աղղաց	Աւգերի .
Տրան	Աղղի	Աւգի՛ն	Աղղաց	Աւգերի՛ն .
Քոչառան	Աղղե	Աւգի՛ո	Աղղաց	Աւգերի՛ո .
Գործիան	Աղղաւ	Աւգի՛ւ	Աղղոթ	Աւգերի՛ւ .

Ը-ր Ա-ռ-ըն-նի

Ազատանի.	ւոյ.	հաւ.
Վարդանանի.	ւոյ.	հաւ.
Սիրելի.	ւոյ.	հաւ.
Արթուրանի.	ւոյ.	հաւ.
Իսկուհի.	ւոյ.	հաւ.

Ը-ր եւելորդի

Այդի	ւոյ.	ւով.
Որդի	ւոյ.	ւով.
Հոգի	ւոյ.	ւով.
Շոգի	ւոյ.	ւով.
Փոշի	ւոյ.	ւով.

Ե. ՀՈՒՅՎ.

Յորում հոլովի

Ո. ՈՅ. ՈՎ. ՈՒՐՐ. ՈՒՐ. ՈՅ. ՈՎ.Ր. ՈՒՐՐ.Ր.

Եւ-ի.

Յ-ի-ի.

Ու-ւ-ի-ն	Օր.	Օրւ	Օրդ.	Օրիւն.
Սե-ւ-ի-ն	Օրջ.	Օրիււ	Օրոյ.	Օրիւի.
Տը-ի-ն	Օրոյ.	Օրիւ	Օրոյ.	Օրիւիւ-
Բայ-ւ-ի-ն	Օրոյ.	Օրիւ	Օրոյ.	Օրիւիւ.
Գործի-ի-ն	Օրով.	Օր-ի	Օրովդ.	Օրիւիւ.

ՊԱՐԶ.

ՓՈՓՈՒՍ.

ՊԵԿԵՍ.

			Կես.	կեսոյ.	Թողուլ.	Թողոյ.
Ալ.	ոյ.	ով.	Սեր.	սիրոյ.	Մուխ.	մխոյ.
Ձև.	ոյ.	ով.	Թիւ.	թուոյ.	Մուխ.	մխոյ.
Դի.	ոյ.	ով.	Անիւ.	անուոյ.	Իմաստուն.	իմաստոյ.
Դի.	ոյ.	ով.	Բոյս.	բուսոյ.	Սուրբ.	սրբոյ.
ԵԼ.	ոյ.	ով.	Յոյս.	յուսոյ.	Հուր. *	հրոյ.
ԱԼ.	ոյ.	ով.	Լոյս.	լուսոյ.	Ջուր.	ջրոյ.

* Գործիական երկուց վերջնացր լինի ևս՝ հուրբ. հուրբի. հուրբի. հուրբի.

Զ. Հ Ո Լ Ո Վ

Յարուժ հոլովի

Ո. ՈՒ. ՈՒ. ՈՒ. ՌԻ. ՌԻ. ՌԻ. ՌԻ. ՌԻ.
ՈՒՆ. ՌԻ. ՌԻ. ՌԻ. ՌԻ. ՌԻ. ՌԻ. ՌԻ.

Ելիք

Յգնիք

Ուլ:	Այգ.	Աստուծոց	Այգ.	Աստուծոց
Սե:	Այգու.	Աստուծոց	Այգուց.	Աստուծոց
Տր:	Այգու.	Աստուծոցն	Այգուց.	Աստուծոցն
Բոյ:	Այգուէ.	Աստուծոցոյ	Այգուց.	Աստուծոցն
Գործ:	Այգու.	Աստուծոցմ	Այգուց.	Աստուծոցնմ

ՊԵՐԶ

Փոփոխ

ՊԵԿԱՍ

Ծով:	ու. ու.	Զն. զնու.	Ծանր. նու.
Սով:	ու. ու.	Քն. քնու.	Մարդ. զու.
Կով:	ու. ու.	Ախ. ծ, ու.	Մանր, նու.
Նու.	ու. ու.	Աղուէս. ուխու.	Յուլ. զու.
Խրատ	ու. ու.	Ինձ. ընձու.	Քարքր զու.

Ել փոքր. ու. ու. կամ, ում, Յգ. Ունք. ունց, ումք:

Է. Հ Ո Լ Ո Վ

Յարուժ հոլովի

ԸՆ. ԱՆ. ԱՄԻ. ՈՒՆ. ՌԻ. ԱՆՑ. ԱՄ.Բ.

Ելիք

Յգնիք

Ուլ:	Ան.	Գունաց	Ակունք.	Գունացն
Սե:	Ական.	Գունացն	Ականց.	Գունացն
Տր:	Ական.	Գունացն	Ականց.	Գունացն
Բոյ:	Ականէ.	Գունացոյ	Ականց.	Գունացն
Գործ:	Ականք.	Գունացմ	Ականք.	Գունացնմ

ՊԱՐԶ

ՓՈՓՈՒՍ

ՊԱԿԱՍ

Ակառն .	Զայլաձի .	լեման	Այծեաձի .	ծեման .
Ատաձի .	Եղեղն .	զեզան .	Աղջիկ .	աղջկան .
Աղեղն .	Պոյան .	ուտան .	Խնջիկ .	ջկան :
Երկն .	Պաշտուձի .	աման .	Ասողիկ .	ղկան .
Անուն .	Տիւ .	* տունջիան .	Պարոնիկ .	նկան :

* Սեռականոց բարբոթութիւն քան թէ հոլով ՚ի մէջ բերել . ուստի թուի ինձ հոլով այլայ բառի՝ քան թէ տուի . տես ինձ կամ ինձ . ՚ի բառն ընծուիլ . Ունջ կամ ինջ ՚ի բառնն երինջ և ընջիւղ :

Յորում հոլովին հետագայք միայն զեզակի սեռականն փոխելով ՚ի Ի . և՛ զաղնակի ուղջականն Ին . զորօրինակ :

ՊԱՐԶ

ՊԱԿԱՍ

Պաթն .	ինք .	ամբ .	Աղն .	աղնէ :	ինք .
Գառն .	ինք .	ամբ .	Անձն .	անձնէ .	ինք .
Բեռն .	ինք .	ամբ .	Արձն .	արձնէ .	ինք .
Եղն .	ինք .	ամբ .	Մասն .	մասնէ .	ունք .
Եղն .	ինք .	ամբ .	Դաշն .	դաշնէ .	ինք .

Ը . Հ Ո Լ Ո Վ

Յորում հոլովին փոփոխամբ

Ի Ի ն . Ե Ա ն . Ե Ա Մ Բ . Ի Ի ն Բ . Ե Ա ն Ց . Ե Ա Մ Բ Բ .

Ե Ղ Ի Ի .

Յ Գ Ի Ի .

Ո Ղ .	Թիւն .	Վ ՚ի ճ Ի ն	Թիւնք .	Վ ՚ի ճ Ի ն էր .
Ս է Ի .	Թեան .	Վ ՚ի ճ Ի ի	Թեանց .	Վ ՚ի ճ Ի ն էր ի .
Տ Ե .	Թեան .	Վ ՚ի ճ Ի ի ն	Թեանց .	Վ ՚ի ճ Ի ն էր ի ն .
Բ Ե Գ .	Թեանէ .	Վ ՚ի ճ Ի ի ց	Թեանց .	Վ ՚ի ճ Ի ն էր ի ց .
Գ Ե Գ Ժ .	Թեամբ .	Վ ՚ի ճ Ի ռ	Թեամբք .	Վ ՚ի ճ Ի ն էր Ի ռ .

ՊԵՐՁ

ՊԵԿԵՍ

Անկիւն.	կեան.	եամբ.	Աստղիկ.	ղկան.
Արիւն.	եան.	եամբ.	Գողթն.	ղթան.
Գալուստ.	ստեան.	ստեամբ.	Յուսիկ.	սիան.
Ելուստ.	ստեան.	ստեամբ.	Սաթենիկ.	ինկան.
Ծնւնդ.	ծննդեան.	զեամբ.	Վարսենիկ.	նկան.

Թ. Հ Ո Լ Ո Վ

Յորում հալովին

ԸՂ. ԵՂ. ԵՂԲ. ԵՂԲ. ԵՂՑ. ԵՂԲԲ.

ԸԲ. ԵԲ. ԵԲԲ. ԵԲԲ. ԵԲՑ. ԵԲԲԲ.

Եւ=ի.

Յֆն=ի.

Ու.	Գուստր.	Աւլի	Գուստրք.	երք.	Աւլիներ.
Սէ.	Գստեր.	Աւլիւ	Գստերց.	աց.	Աւլիների.
Տը.	Գստեր.	Աւլիւն	Գստերց.	աց.	Աւլիներին.
Բաց.	Գստերե.	Աւլիւնի	Գստերց.	աց.	Աւլիների.
Գործ.	Գստերբ.	Աւլիւն	Գստերբք.	օք.	Աւլիներն.

ՊԵՐՁ

ՓՈՓՈԽ

ՊԵԿԵՍ

Ուստր. եր. երբ. Ալիւր. լեր. Անգղ. եղ. եղբ. Անգղ. գեղ.
 Աղբ. եր. երբ. Աղբիւր. բեր. Արկղ. եղ. եղբ. Սիկղ. կեղ.
 Համբ. եր. երբ. Եղջիւր. ջեր. Ոստղ. եղ. եղբ. Սինկղ. կեղ.
 Ոսկր. եր. երբ. Լինար. լնտեր. Կուպղ. եղ. եղբ. Կուսղ. եղեղ.

Ընդ ըննեակ հալովակարգու թեամբքս հալովին գրեթէ աւ
 մնայն բառք լիզուիս մերոյ :

Կա՛ ՚ի մտի գորշ կերպ հոլովմանցդ և բաց ՚ի Բարարանին՝
 Էր հոլովով՝ նախ տեսանես՝ զայն կա՛լ միշտ և զյաւէտ գոր-
 ծականն՝ .

Համեմատ վերոյ գրեալ հոլովոցս զիտ և գրեալ զնշանա-
 կութիւնս ամենայն բառից՝ .

ԻՆՔԵՆՈՂՈՎՔ

Հնգերկին բառքս և բարդեալք իւրեանց՝ հոլովին այսպէս՝

- Եւ. Ա՛ր . աւն , աւնէ , արամբ .
 Յ•Գ. Ա՛րք . արանց , արանց , արամբք .
 Եւ. ՏԵ՛ր . տեաւն . տաւանէ . տերամբ .
 Յ•Գ. ՏԵ՛արք . տեարց , կամ տերանց , տերամբք .
 Եւ. Կի՛ն . կնոջ . կնոջէ . կնաւ , կամ կանամբ .
 Յ•Գ. Կանայք . կանանց , կանանց կանամբք .
 Եւ. Գիւ՛ղ . գեղջ , գեղջէ , գիւղիւ .
 Յ•Գ. Գիւղք . գիւղից , գիւղիւք .
 Եւ. Օր . աւուր , օրե , աւուրբ .
 Յ•Գ. Աւուրք . աւուրց , աւուրբք .

Յինչնահոլովոց սակի են և հետագայ անուանքս , զորս
 Հին Քերականք Միջնալուս անուանեն . ըստ որում մերթ
 իբրև անուն . և մերթ իբրև ածականս վարին . ուստի և
 միջական կոչին . այլ նր անուն կամ ածականն . որ ոչ վարի
 այնպէս . Վասնորոյ մերժեմ զտարապարտ բաժանութեղ . և
 թողում արշակերտին ճանաչել որպէս զիարդ և մտք գրողին

ծանկան • այսինքն՝ զանուն՝ միշտ անուն, և զածականն՝ միշտ
ածական՝ համեմատ նշանակութեանցն :

Ազգաքեն սասցի թե անունք իցնն մեր ճայեաւոր տաւք •
և այնք՝ հոլովելիք և հոլովոյք միանգամայն , որպէս ցուցան
ցոյս վայր :

Եւսիտ .

Ա .	այ .	աւ .
Այ .	ի .	իւ .
Է .	ի .	իւ .
Է .	եր .	երբ .
Ըլլ .	եղ .	եղբ .
Ի .	իմ .	իւ .
Ի .	ւոյ ,	եաւ .
Ի .	ւոյ ,	ւով .
Ո .	ոյ ,	ով .
Ո .	ին .	վին . իմբ
Ոյ .	ոյր .	ում .
Ո .	որ .	որբ .
Ու .	ու .	ումբ .
Ուն .	ու .	ումբ .
Ինն .	իրիք .	իմիք .
	իմիքն .	ուսնիքն .
Ոք .	ուբուք .	ուսնիք . մամբ .
Իրեար .	իրերի .	իրերաւ .
Ոնն .	ուբուսն .	
	ուսնն .	ուսննիք .
Իբար .	իրարն .	իրարաւ .
Մի .	միոյ կամ	միոյն .
	միում .	միոյ կամ միով .
Մեանն .	մենի	նիւ .

Յգնիտ .

աք .	այ .	օք .
այք .	այց .	օք .
էք .	ից .	իւք .
երք .	երց .	երբք .
եղք .	եղց .	եղբք .
իք .	ից .	իւք .
իք .	եաց .	եւք .
իք .	ւոց .	ւովք .
օք .	ոց .	ովք .
գինն .	ցինն .	վիմբք .
Յք .	ոյց .	—
որք .	որց .	որբք .
ուք .	ուց .	ուք .
ունք .	ունց .	ումբք .
Իքեանն	եքինն .	եցունն .
	եցունց .	եքումբք .
Ոմանք	ամանց	ամբք .
Իրեարք .	իրերաց .	օք .
Ոմանք .	ամանց .	ամամբք .
Իրեարք .	իրերաց .	իրերօք .
Իբարք .	իրարաց .	իրարօք .
Միք .	միոց .	մեամբք .
	կամ մեք .	ովք .
Մեանք .	մեանց .	մեամբք .

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Ա՛

Ա՛ ինչքի վարժարանն առօրին միանգամ կրկնել զհե-
տադարս և պահանջել զյարմար պատասխանիս իւրաքանչիւ-
րոցն ։

Չի՛նչ է Քերականութիւն ։

Քանի՛ մասունքս ունի ։

Չի՛նչ է Ուղղագրութիւն ։

Չի՛նչ է զիր ։

Չի՛նչ է Հայնասորն ։

Չի՛նչ է բաղաձայնն ։

Չի՛նչ է լծորդն ։

Չի՛նչ են կետք թուեալ ինձ
դնտա ։

Չի՛նչ է վանկ ։

Չի՛նչ է բառ ։

Չի՛նչ է Մասնաբանութիւն ։

Քանի՛ կերպ ստուգաբանու-
թիւն կան ։

Քերականականն իր է ։

Քանի՛ աղպք են բառից ։

Չի՛նչ կոչին ։

Ընդդէր կոչին մասունք Քանի՛ս

Չի՛նչ անուն ։

Չի՛նչ են պարագայք անուան

Չի՛նչ է թիւն ։

Չի՛նչ է եզակին ։

Չի՛նչ է յասուկն ։

Չի՛նչ է սրոշ կամ անորոշն ։

Ընդէր անուանք սեռա շունին

Չի՛նչ է յաջնակին ։

Քանի՛ կերպ յոգնակի լինին
բառք ։

Բարդն ընդէր յոգնակի ։

Չի՛նչ են «Անշուն Մանիկ»¹⁷
կոչնցեալքն ։

Չի՛նչ են հօլովքն ։

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Բ՛

Կի՛ ՚ի ձեռին զիր ինչ, որպէս զիրք, զրիչ, թուղթ,
և այլն ։ և հարց յամենայնի սպայոցս պահանջելով ։

Ա՛ս զի՛նչ է ։

Ըստ Մասնաց բանին ։

Կարեա մին անական տալ ։

Չի՛նչ է անունչ ըստ թուոցն ։

Որ՞նչ է թէ անորոշ ։

Բարդեւ • (ԷՅԷ Բարդ Իյէ • աւ' լս-ծանէւ •)

Զք'նչ են Բաղադրեալ և Ածանցական կոչեցեալքն •

Յոգնականացն զեղակին, և եղականացն զլայնակին •

Ըստ հոլովոյն զի'նչ •

Ուղղականն զի'նչ •

Ըստ կարգի հոլովացն հարց արան •

Ընդ քանի' երորդ հոլովմամբ շրջի •

Հոլովեան ուրեմն •

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՒՆ Գ •

Գրեցեալ օրական տասն բառիցդ յարմար ածականս զի'ր յուղղական հոլովն • ॥ Լսա մարդ • Բաբէ գործ • Զաւր վաստակ • 'ի հոլովեալնն ածականդ յառաջ զի'ր անուան • Թուով և հոլովով անհամաձայն • զորօրինակ' երէնագէշ ծաղկանց • Հրաշ-տասագոյն յարու-թեան • Անհամար զօրօք •

Բայց թէ յետացաս դեկս' թուով և հոլովով համաձայն զի'ր • զօ • Երազկանց երէնագէշէն • Յարու-թեան հրաշ-տասագոյն • զօրօք անհամարօ • և այլն •

Գրեան զքանի' մի անուանս և մի մի այլ սեռականս հոլով մտա դեկով' տասն թէ որոյ է այն, կամ որում պատկանի • Զի'ր օրինակ' Մատնոց Մախման • Ասեղն Կոթարի'նէոյ • Աջ Աս-տա-ծոյ • Չեռք Մարդոյ • Այսպիսի սեռական հոլովոյ անուանն է Յատկացուցիչ •

Կարես երկու անուն մի և նոյն թուով և հոլովով իրար մտա զի'ր • եթէ յետ կարգաս և միտքն չխանդարի, ուրեմն վերջինն բառդ յառաջ եղեալ բառիդ մեկնութիւնն է, զօ • 'Նահանապեան 'Նոյ • 'Նոյ նահապետ • Հայր մեր' Հոյ' • Հայկ Հոյր մեր' • Բաղաքն Անի • Անի Բաղաս • Կոյսն Մարիամ • Մարիամ Կոյս • և այլն • Վերջինն մեկնող բառիդ Բացա-յայտիչ ասեմք •

Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն

ԴԵՐ . ԹԵՐ կամ ԹԵՐԻ ասել է , և ԴԵՐանուն՝ ԹԵՐԻ կամ կիսատ անուն :

ԴԵՐանունն է զիմաւոր , Թուելի և հալովելի մասն բանի . որ փոխանակ անուան դնի :

Ծ . || Երանեալ է այր՝ ոչ եզիտ զիմաստութիւն . || ՏԵՍ , եթէ ոչն չլիներ պարտ էի զայր բառդ կրկնել . ասելով . երանեալ է այր . ոչք եզիտ զիմաստութիւն . Արով ոչ միայն խանգարելի զքաղցրութիւն լեզուիս՝ այլ և ձանձրացուցանելի յոյժ զունկնդիրս իմ :

Ոմանք զԵրանուն Ծնողս , և ոմանք Ծնունդս համարեցան Յօդիցս ս . դ . ն , Քայց եթէ բարւոք ուշ դիցի , զԵրանուանք ոչ այլ ինչ են , եթէ ոչ՝ պէտքս նշանակութիւնք ձայնանաւոր տառից մերոց՝ Ա . ե , ի , ո . և ու . որք յառաջոյ կամ ք վերջոյ յոյ ընկալեալք՝ զիմաւորին . Զոր որինակ ե . պու . սա . դա . նա :

Անուանք ևս յոյ առեալ՝ զիմաւորին . զորորինակ՝ Մարիամն . Մարիամդ . Մարիամն . Ահաւասիկ . ահաւադիկ . ահաւանիկ . այր , այդր , անդր , աստի , այդի , անտի . Եւս և՛ ածականք իսկ . որպէս՝ այս , այդ , այն , այն , պայն , նայն , և այլն :

Եթէ զԵրանունն է՝ որ փոխանակ անուան դնի , ուրեմն բաժանի յերկուս միայն . այսինքն՝ Ասկան և Յարաբերական , Դիմորոշքս ս . դ . ն զԵրանուանք շին :

Յուցական ստացեալքն , թեպէտ զորոշ դեմս ք մէջ բերեցեն , տակաւին զԵրանուանք շին . զի ոչ զինն փոխանակ անուանց . այլ իբրև զորպիսութիւնս ինչ՝ նոցա յայտնողք . որպէս՝ || Այս Յիսուս : Այդ բան . Այն վարդապետութիւն . ||

Ստացականքն ոչ այլ ինչ են , եթէ ոչ որիչ հալովք . կամ բարդք սեռականաց կական զԵրանուանցն . և միշտ սեպհականող նշանակութեան բառիցն՝ զորոց և յարին . թէ իբրև անուանս՝ և թէ իբրև ածականս :

Կարձան է՝ որ նշանակի զանն կամ զեր . և զնի՛ փոխու-
նակ նոցա . իբր կշիկն ընտա . Ը , եւ որ . զու որ . նա որ .

Յարարեբանն է՝ որ զնի՛ փոխանակ նախընթաց կամ
յախոյ անկին կամ իբի . և կշիկն ընտա .

Գ Ը Բ Ը Գ Ը Յ Գ

Պարտաւոր զերանուանց ին զնե՛ , թիւ . և Հըլլ .

Դնե՛ զերանուանց յառակ են յոյկն՝ զբա ստանան . և են
երե՛ , Ը-առն՝ որ խախտ . զարդնակ՝ եւ , եւնուր՝ որ ընե .
զարդնակ՝ զու . եւնուր՝ որ զերայ խախտ ընի . զբու՛-
նակ՝ նա . թիւ՛ զու անուանցն՝ երակի և Յոյնակի .

Դերանուն բարբառլ՝ ուլ ճշ Քոյ զերանուն . ուլ փո-
խի յանուն կամ յանական , զբ պինակ՝ ինքնութիւն .
եւտութիւն . իւրաւեղի . ինքնապոյ ձերային . ձերային .

Հարգ զերանուանց որպեւ և անուանցն՝ են որպեւ զեր-
լուարութիւնէ նոցա , որպէս զանաշանն զնշանակութիւն
խրեանց . զբ պինակ .

	Եւ-նի-	Յ-գ-նի-	Եւ-նի	Յ-գ-նի
Ու-լ	Եւ-	Մեք	Գու . ք	Գուք
Սե-ւ	Իմ-	Մեք-	ք-	Ձեք-
Տ-ր	Ինե-	Մեղ-	քեղ-	Ձեղ-
Բոյ-	Ինն . Իննն	Մննլ . Ձեղն	քնն . քեղն	Ձննլ . Ձեղն
Գոյի . Ինն .		Մեք .	քն .	Ձեք .

* Գու՛ ծագի ի Տո կամ Մո բառից . ճշ ծնանի զու . ուստի
թուի ինն թե քն պարս կը գըլ ուղղական ք-ին . որ թե-
պեւեւ հարկեւ անանի ի գրարաւու ձեր , բայ ի քնն բառեւ .
որ և ա՛ ըլլ , կամ պո- որդի . սակայն ի հասարակ գրեւեւե-
թեան և ի Մենն Հոյս . ում զխորդ և հաճնի .

ՀԵՏԵՂԵՑՔԸ յեականաց ծագին՝ կամիս փոխանակ անու-
ան ան, կամիս՝ փոխանակ ածականի, զանազանութիւն բնու-
սչ առնել :

Եւ.	Ինքն.	ինքեան.	ինքեան.	յինքենէ.	ինքեամբ .
Յ֊Գ.	Ինքեանց.	ինքեանց.	—	—	ինքեամբք .
Եւ.	Իմ.	իմոյ.	իմում.	իմոյ կամ իմմէ.	իմով .
Յ֊Գ.	Իմք.	իմոց .	—	—	իմովք .
Եւ.	Քոյ.	քոյոյ.	քում.	քոյոյ, քումմէ, քով	
Յ֊Գ.	Քոյք.	քոց կամ քոյոց.	—	—	քովք .
Եւ.	Մեր.	մերոյ.	մերում.	մերոյ կամ մերմէ,	մերով .
Յ֊Գ.	Մերք.	մերոց,	—	—	մերովք .
Եւ.	Ձեր.	ձերոյ.	ձերում.	ձերոյ, ձերմէ.	ձերով .
Յ֊Գ.	Ձերք.	ձերոց.	—	—	ձերովք .
Եւ.	Իւր.	իւրոյ.	իւրում.	իւրոյ կամ իւրմէ,	իւրով .
Յ֊Գ.	Իւրք.	իւրոց.	—	—	իւրովք .
Եւ.	Իւրեան.	իւրեամբ .			
Յ֊Գ.	Իւրեանք.	իւրեանց.	իւրեամբք .		
Եւ.	Իւրաքանչիւր.	ոյ. ում .			
Յ֊Գ.	Իւրաքանչիւրք .	ոց. ովք .			

Ծագի ՚ի բառիցս իւր և իւան կամ էւան . որպէս թէ ոք իւր
ի՛իւր կամ ի՛ւանոք . որոց յոգնակի սեռականն լինի ի՛նչանց ,
զվերջին ց փոխելով ՚ի շ :

Եւ.	Սա.	սորա՝	սորին կամ սորուն.	սմա . սմանն . սովա .
Յ֊Գ.	Սաքա.	սոցա,	սոցին, սոցուն, սոցանն կամ սուցունց.	սաքոք .
Եւ.	Դա.	դորա,	դորուն, դորին, դմա .	դմանն . դովա .
Յ֊Գ.	Դաքա.	դոցա.	դոցին, դոցուն .	դոցանն . դոցունց, դաքոք .
Եւ.	Նա.	նորա.	նորին, նորուն .	նմա . նմանն, նովա .
Յ֊Գ.	Նաքա.	նոցա,	նոցին, նոցուն .	նոցանն, նոցունց, նաքոք .
Յ֊Գ.	Սոգին.	սոցին.	սովին սովիմբք	

Յ•Գ. Դոգին • դոցին • դովին • դովիմբք •

Յ•Գ. Դոգին • նոցին • նովին • նովիմբք •

Հոլովքս սաչս • դաչս • նաչս միայն գործածականք • իսկ սաչս
դաչս • նաչս՝ մերժելիք են •

Քարդգս իմային • քոյին • քոյային • մերային • մերային • որ-
պէս և սորայ • գորայ • նորայ՝ ՚ի շարս հինգերորդ հոլովմանն
վերածին •

ՅԱՐԱԵՐԱԿԱՆՔ

Եւ Ո • յԲ • ուՄ • ուՄձ • ուՄ •

Յ•Գ. ՈւԲ • շԳ • յԳ • յԳ • ուՄ •

Յոյ ընկալեալ լինին ևս՝ սոյք • սոյց •

Եւ Ու • որոյ • որուՄ • որմն • որով •

Յ•Գ. ՈւԲ • որոյ • — — որովք •

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Ե

Չ՝նչ և Գերանուն •

Ուստի ծագի •

՚ի քանին բառանի •

Չ՞նչ և ետևանն և քանի •

Չ՞նչ և յարարեբականն •

Չ՞նչ պաշտան կատարեն ՚ի
բանի •

Քանի պարագայս ունին •

Չ՞նչ և գեՄ •

Ուստի ծագի •

Աւաջինն փոխանակ որոյ գնի •

Երկրորդն •

Երրորդն •

Հոլովեան ին՞՞ ևս • դու • և
այլն •

Ա Մ Ա Կ Ա Ն

ՄԱՆԻ յստ քաւ ևս . և նշանակե ՚ի վերայ ընդիւ կամ ածեւ . ուստի և անխաբ կոչի Մականուն . Մակրայ , Մակդիր . Վերադիր . և այլն . Չիք մասն բանի այնքան շիտթ և սղաւաղ՝ քան զայս . զոր ըստ կարի՝ Հանայսցոց պարզել սահմանուս :

Ածականն է թուելի և հոլովելի մասն բանի՝ որ ինքնին չէ վարի ՚ի բանս , այլ ՚ի վերայ զնի այլոց մասանց բանի՝ ցուցանել զարդիւսութիւնն և զարքանութիւնս նոցա :

Եթէ հարցանեմ թէ « Մարիամն նրպիսի է որիսոյ է , » և ոչ ու պատասխանես՝ խանարն . Հնուանդ . Պարլէլոս և Ուսուսուսուէր . բոլոր նատարագիրքք եղեն ածականք Մարիամու . յորց ամէն մին եջոյց ինձ զմի մի յարդիւսութեանց նորս :

Եթէ ասեմ , « Մարիամ նրպես վարի աստ . » և ոչ ու մի և նոյն բառիւք պատասխանես . « խանարն , Հնուանդ , Պարլէլոս , և Ուսուսուսուէր վարի . » բոլոր նատարագիրքն աստ՝ եղեն ածականք թույի կամ վարման նորս :

Ուրեմն ի՞նչ տարապարտ բաժանուիս է զ ՚ի վերայ անունն եզեալն Մականուն կոչել . և զ ՚ի վերայ բայի եզեալն՝ Մակրայ . Ածական զնի և ՚ի վերայ այլոց մասանց բանի . և զարմանք , զի և զեզեալսն ՚ի վերայ նոցա չէ անունանցին Մակրայ , Մակուսուսուէր , Մակիտարուսուսուէր և Մակիլուսուսուէր . Հեռեի :

Ածականն ածական է՝ ուր և զիցի :

Ի վերայ Անունն :

Ի վերայ Բայի :

Ձրի շնորհ :

Ձրի շնորհէ :

Այոդէ . ընթացք :

Այոդէ . ընթանայ :

Յոյժ նեղութիւն :

Յոյժ նեղանում :

Երագ ժամանուիս :

Երագ ժամանէ :

Հոյ լեզու :

Հոյ խոսի :

Գրեան սրական սասն նախապատուութիւնս ըստ սրինակիս :

Ի զուր շփոթի Ածականն ընդ Անուան . զի մին ինչքնին վարի Ի բանն և նշանակէ զգոյութիւն իսկ միւս ինչքնին՝ ոչ վարի բնաւ . և նշանակէ միայն զարդարութիւն կամ զըրջանութիւն :

Անանց բարդութեան՝ անուն ածականն ոչ լինի . եթէ ներգործութեամբ իցէ բարդութիւնն . և եթէ զբութեամբ կամ մասք հասկանալի :

Ուրեմն՝ ուր ուրեք տեսանես զանուն ինչ իբրև զածական վարեալ՝ մասք Ի վերայ բեր զմի Ի բառիցս՝ ոչ . եււ . լի . իւ . ոճ , և այլն . զորսբինակ :

Անան

Արեցի զուր իմ :

Անան զո սր՛նեալ :

Բազուղ կերի :

Ուի՛ի մաքուր :

Անդամնդ մեծագին :

Յորէնն առատ :

Գազան շար :

Ածական

Սուր սուսեր :

Երեց մի Պետրոս անան :

Բազուղ հաց :

Ուի՛ի սափոր :

Անդամնդ սիրտ :

Յորէնն հաց :

Գազան մարդ :

Գրեմ զայսպիսիս որական որքան որ կարես ,

Ածականք Ի ոչ . եււ . լի . լոյ . և իւ յանգեալք՝ այլով անուամբ Ընդունելւո՛ւթիւն կոչին . զի զթիւ և զհոլով յանուանց . և զտա և ժամանակ Ի բայից ընդունին ասնն . Բայց ո՛ր ածական Ի բայից ծագեալ՝ ոչ իցէ այնպես :

Որբեմեմ ես զայս բաժանուեմ . նախ՝ զի նոքին իսկ Քերականք շփոթ կանոնս կարգեն նոցա . առ՝ մա՛ծանելով զնոսա Ի կարգս ածականաց . և անդ՝ Ի կարգս Ընդունելութեանց :

Երկրորդ՝ զի ոչ միայն յանգաւորքդ . այլ և ամենայն բարեք Ի բայից և առանց յանգիցզ զմիւնայն մասս ունին . զորսբինակ :

Ածալան՝ ՚ի գործող բայից և Ընդունելութիւնս :

Հայրամբժար որդի :	Որդի Դեծարու զՀայր :
Ծնող որդեկէ :	Ծնող իրու զորդի :
Խուլ ինք զԲԲ :	ԶԲԲ ինք զխուլ :
Պարսկերէ բարեաց :	Բերուլ զպարսկ բարեաց :
Զժնողս անարգու :	Զժնողս անարգու :

Ածալան՝ ՚ի կրող բայից և Ընդունելութիւնս :

Շարժան ՚ի հողմաց :	Շարժեալ ՚ի հողմաց :
Վերսոր ՚ի գայլաց :	Վերսորեալ ՚ի գայլաց :
Անամոխն ՚ի մարդկանէ :	Անամուխեաց ՚ի մարդկանէ :
Անաս ՚ի հնարից :	Անասեալ ՚ի հնարից :
Իննարարս Աստուծոյ :	Իննարարեալս Աստուծոյ :

Ածալան՝ ՚ի նքարական բայից և Ընդունելութիւնս :

Գովու թեան արժանաւոր :	Գովու թե արժանայեալ :
Պարտական մահու :	Պարտական ելեալ մահու :
Երկնայնաճիտ առ մարդիկ :	Երկնայնաճիտ առ մարդիկ :
Անգոսթ առ վշտացեալս :	Անգոսթեալ առ վշտացեալս :
Հեղձ առ ուսուան :	Հեղձայեալ առ ուսուան :

Ածալան՝ ՚ի յանգեալս և Հ. Մեքրոզբայ Ընդունելութիւնս :

Խոփանիլ զաստճառ :	Խոփանիլ մահու :
Համեճիլ ալ :	Համեճիլ հողւոց :
Դարձանիլ սպեղանի :	Դարձանիլ անկոց :
Աղանիլ մահտարածամ :	Աղանիլ հողւոց :
Ընդունիլ տեր :	Գեղան ընդունիլ զքող :

Ածուանս Լի . — և — Ընդունելուսն Լի

Ձգուի լոյս .	Ձգուի յամենեցունց .
Իմանուի լոյս .	Իմանուի մտաք .
Ա՛նճառելի երանութիւն .	Ա՛նճառելի ի մարդկանն .
Ա՛նքերելի սանջանք .	Ա՛նքերելի ի մահացուաց .
Առանելուսն Տօք .	Առանելի յարարածոց .

Որինչ իմաստ ժամանակի սան շը . էւլ . լի . և . լոյն . նոյն սան և . լոյն . թք . ա . առն . այսինքն եղակի սեռական էւլ վերջաւորութեան . զորոքինակ .

Եւիի .

Յգուիի

Գրելու եմ .	Գրելու եմ .
Ուրելու է .	Ուրելու է .
Նշելու է .	Նշելու է .
Առաւելու էր զնա .	Առաւելու էր զնասա .

Յայս վայր գրեցիւ զքաղաքս իմանի . զն ածանանք ուր և իցեն՝ սակ իբրև զածական վարին . և ճչ ինչ առելի առնեն քան ցուցանել զորոքսութիւնս . սնծանց . իբաց . զորածոց և կրից .

Ածականք եղեալք ի վերայ այլոց անհոլով մասանց բանի . հանեն զնասա ի բուն պաշտանից նոցա . և յեղան յանուանս . զորոքինակ .

Ի վերայ գերանան .

Ի Գորոք աղիկար ապաստան լինիս .
Չորոքմելի էպ զարեան .

Ի վերայ յարոյն .

Կորոք գէր գիմարոչ .
Չն թամասար յառել .
Չա ունիւք վանն առաջնոյ անմին .

Ի վերայ Ն-խորհրտիս :

Չանշան շնորհ կրկնե .
 Հոգեկան շարժի մէջ բերե .
 Նախադրեալ առ լոյս :

Ի վերայ Հաշիւոյի :

Հեշտեան զնոր միտարիւլ .
 Եւ զի՛նչ ոչ առնի .
 Այդ քո թէ զգուելի է :

Ի վերայ Քննութեան :

Չկանայցի ա՛ն ու վա՛նք թնայ .
 Չարհուրելին հասաչեաց ա՛ :

Ածականք մեծապէս սգնեն ընդդէմ կրկնութեան . Ամեն
 մին ածական մին ամբողջ խոսից տեղի լցուցանելով համար
 տեն դրանն . զարբինակ յատելս . Մարիամ Խնարհ . Պարիէշո .
 Հնազանդ և առաջադէպ . կամի՛մ տեղ թէ՛ Մարիամ Խն-
 արհ է . Մարիամ Պարիէշո է . Մարիամ Հնազանդ է . Մար-
 րիամ Առաջադէպ է . Տես . քանիցս կրկնեցի անունս Մար-
 րիամ և բայս է :

Փոխանակ բայիք սկսանելոյ . եթէ ածականաւ սկսանես և
 բայիւ վերջ տաս՝ խոսքդ համարու լինի . զարբինակ .

|| Որ ՚ի վերայ լուրցն գուշակ տեղծանէիր զարարածս . ||

Կու որ ՚ի վերայ լուրցն էիր , և տեղծանէիր զարարածս .

|| Ի վերջ ՚ի լուրս աւազանին՝ ծնանիս որդիս Աստուծոյ . ||

Ի վերջ ՚ի լուրս աւազանին , և ծնանիս որդիս Աստուծոյ .

Յարտիւն ՚ի մեռելոց զմահ խափանեաց . այսինքն . Յարեաւ
 Իմեռելոց և զմահ խափանեաց . Ռազմայեալ լինի զտեղին .
 այսինքն՝ բազմացան և լինի զտեղին :

Ածականք սիրեն միշտ նախապես լինել մասանց բանի .
 Աւղղականաւ առ ամենայն թիւ և հոլով նոցա . զարբինակ :

Եւ-ի

Յ-ի

Բաշի մարզ.

Չառ մարզիկ .

Բաշի մարզոյ .

Չառ մարզկան .

Բաշի մարզում .

Չառ մարզկան .

Բաշի մարզոյ .

Չառ մարզկանե .

Բաշի մարզով .

Չառ մարզկամբ .

Ածականք եթե վերջապա լիցին՝ պարտին համաձայնել ընդ մասանց բանին , թե թուով և թե հալովով . զորսբինակ .

Չորք Բիւրաւոյ . Ազգք խաժի և վայրենաբարոյ .

Չորաց Բիւրաւոյ . Մարզկան Քաղաւորաց և անբժանիչ .

Չորաց Բիւրաւոյ . Արանց աշտոնաց և սթաճաբանիչ .

Չորաց Բիւրաւոյ . Էրեւն ինչով-բարի-տ և որոճանով .

Ի զորաց Բիւրաւոյ . Առաջելոց սրբոյ , երկոստանիչ .

Չորք Բիւրաւոյ . Ջրովն անպակուսու հասեղեղով .

Ճաշակաց գրողին թողանի և քաղցրութեան բանին՝ երբեք զանցանել զկանոնքս՝ և համաձայնել թե զնախապաս . և թե զվերջապան . Բայց գոյչ . զորսբինակ .

Տիեզերումաց կայսերաց . Գլխաւորացն առաջելոց . Մշտնէնակուս , երանութեանց . Մասանի դրոշեալ աջովն հայրական . Գտակու ինչորումն զարգարեաց . Ի Աինա լցեալ լուսովն անսթոյն . Յեռեալ ակամբք պարտումն .

Շքեղանայ այս կանոն թե ՚ի մէջ անականի և անուանանկանիցի այլ մասն բանի . զորսբինակ՝ Անճառիչն եզև ժառանգորդ Բաշեոյ . Բաշեոյ անբանի-տ զազանայ դասու .

Ընդդեմ կանոնիս լյնճ .

Առաջուք ինչ և վասն Յոսափատոյն ՚ի մէջ անուանեալ Գահոյ . Աւր յառաջաւորացն զորութեամբ ունելով զս .

նունս հարց՝ կամ մարդկան , և յատկացուցիչ պահոց , և զչ
ածական :

Ածականք կրկնեն զնախնթաց անունն :

Իմանանալիքս ընդ հագիւն կրիւք միայն (անլանին .) իսկ
մարդիկ հագիւն (կրիւք) և յարձուիւն (կրիւք .)

Արժանաւոր գատապարտութեան . զչ ծամանուտար , այլ
ճշմելինուտար , այսինքն՝ զչ ժամանակաւոր գատապարտու-
թեան , այլ մշտենջնեաւոր գատապարտութեան : Տես 323 -
Բեր . Չմէ :

Աստիճանք ածականաց են առաւելութիւն կամ նուա-
զութիւնք նշանակութեանց նոցա . և են երեք . Գրական ,
Բաղդատական , և Գերազրական :

Գրականն՝ որ պարզ զիրն ցուցանէ , զչ առաւել՝ զչ պա-
կաս , որպէս՝ բարձր . խնարհ :

Բաղդատականն որ կշռէ մտք զմին ընդ այլում . և ցուցանէ
զնա առաւել կամ նուազ . որպէս՝ բարձր , խնարհ , բարձ-
րացոյն . ևս բարձր :

Գերազրականն որ ըստ շափանցեալ ցուցանէ զին . որպէս՝
ամենաբարձր , ամենախնարհ :

ՊԱՐԱԳԱՅԻՐ

Պարագայիւր ածականաց են երկու . որպէս և անուանցն ,
Թիւք և Հոլովք :

Թիւք ածականաց երկու . եզական և յոցնական :

Հոլովք ածականաց են պէսպէս փոփոխութիւնք վերջոց
նոցա՝ ըստ հոլովոց անուանցն , որք ընդ հինգերորդ հոլովմամբ
չընեն , սիրեն փոխել զեզակի տրական իւրեանց Ի ում . զո .
զրեցեալ . զրեցելոյ , զրեցելում . զրեցելով :

Արժուութիւն ածականաց առնես՝ յարժամ ընթեանու

զբայն • վանսորոյ անդր առաջնորդեալ զքեզ՝ առ այժմ այ
 քանեւք միայն ծանրանամ զալար մտաց չոց •

Վ Ա Ր Ժ Ո Ի Թ Ի Ի Ե

Չինչէ Ածական •

Ընդէր ինքնին ոչ վարի քի բանս •

Չինչ՞ զանազանութիւն թէ քի վերայ անուանց եղեալ իցէ •
 և թէ քի վերայ բայից • և այլն •

Ընուն զհարց իբր ածական վարի •

Չինչ՞ զանազանութիւն քի մէջ ածականի և ընդունելութեան
 կարեն՝ ածականք և առանց յանգից զնոյն իմաստ տալ •

Ածական զհարց համարստ գրանն •

Ածական նախադաս զհարց համաձայնի ընդ անուան •

Յեղադանն զհարց •

Յետադաս անհամաձայնն ուղի՞ զ կանոն իցէ •

Կթէ այլ մասն անկանիցի՞ քի մէջ •

Բարիճանք ածականաց ուստի •

Չինչ՞ է գրականն •

Չինչ՞ է բաղդատականն •

Չինչ՞ է գերադրականն •

Չինչ՞ են թիւք ածականաց •

Բարդեան զածականն իբր ածական ընդ անուան •

Իբր Յատկացուցիչ •

Իբր Բացայայտիչ •

Իբր ինդիք գործուղ մտոք •

Իբր ինդիք կրող մտոք •

Իբր ինդիք շեղք մտոք •

Չինչ՞ են հալովքն •

ՅՕԴՔ՝

ՅՕԴՔ սահն երեքին տառքս Ս. Դ. Ն՝

Սոցա գործ է նախ՝ որոշել զգեմս մասանց բանի , ուստի
և կոչին Դիմարուք :

Ս. որոշէ քեզ զառաջինն զեմն . զորօրինակ ես , իմ .
նուստստի :

Դ. որոշէ քեզ զերկրորդ զեմն . զորօրինակ՝ դու , օրիորդիդ :

Ն. որոշէ քեզ զերրորդ զեմն . զորօրինակ՝ Նա . Մարիամն :

Աստուատ իմացար որ ս . դ . ն . տառքն միայն գիմարուչ են . և
բուն զերսանուն են ձայնուոր տառքս ա . ե . ո , ու . որք
յոգ ընդունելով լինին ես՝ իս , դու . նա . սա . դա . և այլն :

Հարկիւ եսն լինելով՝ մին ա . է հարկուոր , այսինքն՝ միւս
եւ . որ խոսիմ ընդ նա . և ահա ա , որ է գիմարուչ յա-
ռաջուստ ընդունելով լինի դու . այսինքն այդ ա : ըս-
կամ երկրորդ անձն՝ որպէս խոսդ , բանդ , կեանքդ , Հարկիւ
եւ և դու պիտի մին այլ անձին կամ իրի վերայ խոսիմք . և
ահա ա , որ նշանակէ են , ինքն . և զառաջոյ ընդունելով
գն՝ լինի նա :

Դարձեալ ունին զորութիւն զընդհանուր կամ զճապազ
նշանակութիւնս մասանց բանին մասնուորելոյ . երբեմն այն-
քան սաստիկ՝ որ եթէ ամբողջ բառ ևս յարելի այնքան ճշ
նշանակեր , զորօրինակ ՝ Բրիտանուք ասան , ս հար զքեզ :

Երբ երկու յոգք իցին մի բառի վերայ՝ իմացիք , որ առա-
ջինն գիմարուչական է , և վերջինն մասնուորել՝ զորօրինակ
եւս . այսինքն՝ այս ես , դուդ , այսինքն՝ այդ դու . Նայն , այ-
սինքն՝ այն նա :— Զգո՛ւշ :

Բ Ա Յ Ն

ՅԱԵ կնց Մարիամ և գրկեան զՈվսանա . Եթէ հարցա-
նեմ ինչ արարեր , պատասխանես՝ գրկեցի : Ով գրկեաց-ասես՝
եւ կամ Մարիամն . զ՛վ գրկեցեր . սես՝ զՈվսանա . ահա

անս գրկելոյ արարողութիւն մի է՝ որ ՚ի քնն առ Ռվանա անցանէ, Այժմ եկ Ռվանա և սահ ՚նչ արարար դու. ասես. գրկեցայ. եկ գրկեցաւ ես Ռվանա. յումմէ՞ գրկեցար. ասես ՚ի Մարիամայ, Ահա և այս քո գրկուիլոյ մին արարողութիւն է. որ ՚ի Մարիամայ ընդունիս. չէ. Գարձեալ եթէ ասեմ. եկ Մարիամ, և դու գաս. գալոյ մին արարողութիւն է՝ ՚ի քեզ ինքն ամփոփեալ՝ զոր ոչ առ այլս փոխանցել կարես, և ոչ յայլմէ առ քեզ. այլ քեզէն գաս. և այդ եղև ինքնարարական. Ուրեմն մեք զերեսին ևս միով անուամբ ըսյ կոչեմք. ըսյց զասն հեշտ որոշելոյ ՚ի միմեանց Մարիամայ գրկելն գործող անուանեմք. քոյ գրկելոյ՝ կրող, և գալոյ ինքնարական. Պատճառ նա՛ ներգործել ՚ի քեզ զգրգումն, և դու կրես ՚ի քեզ գայն. ՚ի նմանէ. — Ապա՛

Բայն է մասն բանի որ ցուցանէ զգոլ քո յինքեան, զառնել ինչ այլում, և զկրել ինչ յայլմէ՝ որոշ զիմաւ. ժամանակաւ, եղանակաւ և թուով :

Պարագայք ըսյից վեց են. սեռ, զեմ, ժամանակ, եղանակ, թիւ և խնարհումն :

Սեռք ըսյից են՝ որ զառնել, կրել և զիմնելն նշանակեն. ուստի են երեք. Գործող, կրող և ինքնարականք կամ ընդդէ. Գործողք նշանակեն զառնել քո ինչ այլում. զորորինակ՝ սիրես զնա :

կրողք՝ յայլմէ կրել քո զգործ ինչ. զորորինակ՝ սիրես ՚ի նմանէ :

Չեզոքք կամ ինքնարականք զարարողութիւնն ՚ի քեզ յինքեան պարունակեալ նշանակեն. զու. եմ, կամ, զնամ :

Ինքնարարականք են բուն արմատք ամենայն ըսյից. զի՛ անհնար մարդոյ առնել ինչ յառաջ քան զել կամ զգոյն իւր :

Դեմք ըսյից որպես և դերանուանցն՝ ցուցանեն զառաջին, զերկրորդ, և զերրորդ զեմս գործողն, զկրողին կամ եզողին :

Առաջին զեմն է՝ ուր խոսողն զինքենն ասե . զո . Եմ . եղև .
արարի . ազատեցայ .—Ո՞վ :

Երկրորդ զեմն է՝ ուր խոսողն զքեն ասե . զո . Ես . եղևր .
արարեի . ազատեցար .—Ո՞վ :

Երրորդ զեմն է՝ ուր խոսողն զայլմէ՝ կամ այլոյ վերայ ասե .
Գ . Է . եղև . արար . ազատեցաւ .—Ո՞վ :

Ճամանակ բայից ցուցանեն զներկայ , զանցեալ և զապա-
նի գործողութիւնս :

Ներկայ ժամանակն ցուցանե աշխատարկ . արդ . որպէս՝ սիրեմ .
ասեմ . Անցեալն՝ որ վաղ եանց . որպէս՝ սիրեցի . ասեցի .
Ապաանին՝ որ դեռ լինելոց է . սիրեցից . ասեցից :

Եղանակ բայից ցուցանեն զկերպ և զպէսն գործողութեան .
և են երեք . սահմանական , հրամայական և ստորագասական .
Սահմանականն է՝ որ սահմանորէն այլ զեղանակ գործողու-
թեան . Հրամայականն է՝ որ հրամայելով , իսկ ստորագա-
սականն՝ գաշտմբ իւրիք :

Թիւք բայից որպէս և անուանց՝ են եղական և յայնական .

Խոնարհմունք բայից՝ անուանց հոլովոց պէս՝ վերջոց փո-
փախութիւնքն են , որպէս՝ Էմ . Էմ . ամ . ամ :

Արմատ բայիս Ել . որպէս զանազան վերջափոխութեամբ
իւրով յայտ ասնէ քեզ զսեռ . զեղանակ , ժամանակ , զլիւմ ,
և զթիւ ք խոնարհման աստ , նայն ապա և զանազան բարբա-
թեամբք և հոլովմամբք նոցա՝ կազմէ քեզ զանուանս և զա-
ծականս :

Եւ՝ ինքն անուն է , որ ցուցանէ զնութիւն վերացական .
ելումն , ելլլթ , ելլութիւն . այսինքն . գոյութիւն , եութիւն .
և հոլովի՝ Ել . ելլ . ելլով . Ելք . ելլոց . ելլովք . Ելլումն .
ելլման . ելլմամբ . Ելլումնք , ելլմանց , ելլմամբք , կամ Լումն .
լման . լմամբ . լումք լմանց , լմամբք . Ելլալ . ելլոյ . ելլով .
եալք , ելլոց . ելլովք :

Կազմէ և անականս . ելի կամ լի . լլոյ . լլով . լիք .
լոց կամ լիաց . լլովք կամ լլոք . Ելլալ կամ լալ :

ելուչ կամ լուչ, Ելոց կամ լոյն ք սեռականն ելին կամ
 եալին ծագեալ՝ կրկին իբր ուղղական վարին :

Ածականքս թէ պարզ և թէ բարդ՝ արկեալ ք վերայ
 դիմաւոր ինքնարականաց և խնարհեալ՝ սասակացուցանեն
 քնշանակութիւն բային, և զպարագայից նորա . զարբինակ՝
 ելող եմ, ես, և : Ելեալ եմ, ես, և : Ելոց եմ, ես, և : Ելած
 եմ . ես . և . և այլն : Եւ ըստ այսմ :

Որ ինչ ինդիբ բայն պահանջէ, զնոյն պահանջեն և ան-
 ուանք և անականք ծագեալք ք նմանն : Թէ զործող, թէ
 կրող, և թէ ինքնարական մտք :

Չոր փոփոխութիւն ոճոյ ստանայ բայն, զնոյն ստանան և
 ծագեալքն ք նմանն :

Չանցեալ և զապառնի ժամանակս բայիս Եմ, շքտեալ Վե-
 րականաց ք դիրս 'Նախնեաց' ըստ ինքեանց կիր առեալս . թո-
 զին զայնս . և գլխովին յստար բարսից զինչ և կամեցան զպե-
 ցին ք նա . բայց նախ՝ որ ամբողջ կան նոքա ք բարգու թիւնս
 այլոց բայից և անանպակեն խնարհմանցն . և երկրորդ՝ զի
 Շնորհային զապառնեոյ երրորդ գեմն ներգործութեամբ վարն՝
 || Ոչ իմ կամաւ՝ այլ քոյդ եղէ : || իբրուսնս համարեցայ
 և ես նորին շուքաց Տեանեղով՝ այսպէս ամբողջացուցանել :

Ինքնարական բայս Եմ ծագի յանուանէս եւ . զոր հինգ
 Անէրուայի Բոյ կոչեն, և խնարհի այսպէս :

ՕՐԻՆԵԿ Ա ԵՒ Բ ԽՈՆԵՐ ՀՄԱՆՑ

ԳՈՐԾՈՂ ԲԱՅԻՑ

Սահմանական Եզանակի

Ներիւոյ

Եմ .	ես .	և .
Եմք .	եք .	են .

ԿՐՈՂ ԲԱՅԻՑ

Սահմանական Եզանակի

Ներիւոյ

Իմ .	իս .	ի .
Իմք .	իք .	ին .

Անկոտոր

էի. կիր. կր.
 էաք. կեք. կին.

Ատորէն

էցի. էցեր. էաց.
 էցաք. էցիք. էցին.

Աղանի

էցից. էցես. էցէ.
 էցուք. էցիք. էցեն.

Հրամայական Եղանակի

Ներիւն

է՛. էն էր. էք. էրնէք.

Աղանի

էղիք. էցես. էցէ.
 էցուք. էցիք. էցեն.

Ստորադասական Եղանակի

Աղանի

էցեմ. էցես. էցե.
 էցեմք. էցեք. էցեն.

Անկոտոր

էի. կիր. կր. եւր.
 էաք. կեք. կին.

Ատորէն

էցայ. էցար. էցաւ.
 էցաք. էցայք. էցան.

Աղանի

էցայց. էղիք. էցիս. էցի.
 էցուք. էցուք. էցիք. էցեն

Հրամայական Եղանակի

Ներիւն

էնց. մի էր. էք. արուք. միք

Աղանի

— էղիք. էցիս. — էցի.
 էղիք. էղիք. էցին. էցին.

Ստորադասական Եղանակի

Աղանի

էցիմ. էցիս. էցի.
 էցիմք. էցիք. էցին.

Հեռուեալ ըստ քս գործող օրինակի վերայ շրջեալ գործող ըստ վինին. կրող օրինակի վերայ կրողք.

Ած. ահ. սղ. սղթ. աճ. աա. ափ. եփ. օգ. օզն. օղ. դի. թի. այր. սղ. ամպ. ասր. արգ. արթ. արծն. բաւ. բծ. բր. բոհ. բով. բուն. բոթ. գահ. գամ. գաղ. գան. գաւ. գեր. գծ. գն. զր. գործ. գով. դաւ. դեղ. դիմ. զիգ. զիս. եզր. եղծ. երգ. թեւ. թն. թեք. թղ.

Կամ.	կացի - կացեր. եկաց կամ կաց - կաց .
Դամ.	եկի. եկեր - եկն . եկ .
Տամ.	եսու. եսուք . ես . տուք .
Երթամ.	չոզայ . չոզար . չոզաւ . կամ երթ . երթ .

ՕՐԻՆԵԿ ՉՈՐՈՐԴ ԽՈՆԵՐՀՄԵՆ

Ուր զործողք և կրողք միօրինակ խոնարհին .

Սահմանական եղանակի

Ներկիւն	{ Ում . ուս . ու .
	{ Ումք . ուք . ուն .

Այլապէս	{ Ուի . ուիր . յիք . } Եւս . նաւապ
	{ Ուաք . ուիք . ուին . } Բայն .

Կապուէւն	{ Ի . եր . ե .
	{ Աք . իք . ին .

Այլապէս	{ Ից . ցես . ցե .
	{ Յուք . շեք . ցեն .

Հրամայական եղանակի

Ներկիւն	{ Ո՛ . կամ ո՛ս . մի ուր . էք . մի ուք .
---------	---

Այլապէս	{ Թիր . ցես . ցե .
	{ Յուք . շեք . ցեն .

Ատրայասական եղանակի

Այլապէս	{ Ուցում . ուցուս . ուցու .
	{ Ուցումք . ուցուք . ուցուն .

Ըստ այսմ խնամարհին

Լն . առն . զեղ . հեղ . թքն . կեղ . խն . լեղ . կլն .

Կատարեալն փոխի եչոյ . հրամայականն յի՛ր կամ ի՛ր .

Յեն . զգեն . ընթեան . սկան . այսն . զարթն . զբան . երգն . ներիւոյ Գամ . գաս . զոյ . գամք . զոյք . գոն . Անիւտոյ Գոյի . գոյիք . զոյր . զոյաք . զոյիք . գոյին . Ադո . Գուցեմ . զուցես . զուցեք . զուցեք . զուցեն .

Սորա կրատարականն Անիմ բարդութեամբ ևս լինի . զճր-
-բինակ՝ թողանիմ . թողայ . սնանիմ . սնայ . ծնանիմ .
ծնայ . ծանիմ . ծանեայ . և այլն .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ի Ն

Չքնչ և բայն .

Քանի են սեռք .

Չքնչ և գործող բայն .

Չքնչ և կրող բայն .

Չքնչ և ինքնարականն .

Չքնչ են զեմք .

Առաջին զէմն .

Երկրորդ զէմն .

Երրորդ զէմն .

Չքնչ են ծամանակք բայից .

Ներկայն .

Անկատարն .

Կատարեալն .

Ադուանի՛ն .

Չքնչ են Եղանակք բայից .

Սահմանականն .

Հրամայականն .

Ստորագասականն .

Ածականքն ծագեալք ՚ի բայից

եթե զիմք զարեացին զքնչ

յասկու թիւն ստանան .

Ածականք ՚ի բայից որպիսի

խնդիրս կամին .

Փոխին ըստ բայիցն .

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ի Ն

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ յառաջ զբուռն ստեղ և . և է անթիւ և
անհարմար մանն բանի . որ յետ և յառաջ գալով հարմար փո-

Զ. 'Ի վերայ Գրտիանի գերանուանց միայն՝ ցուցանե զենթակայ կամ զիրն խնդրեալ զորոքինակ՝ գգեղ, զճեղ, և այլն:

Զ. 'Ի վերայ Բոչոստիանի եկեալ՝ ցուցանե նորա վերայ կամ նորանից սասղ և լսողն. զորոքինակ՝ Զաղցե խափ. ԶՅխուսե պատմե. Զնմանե ճառե:

Զ. 'Ի վերայ Գործիանի եկեալ՝ ցուցանե շուրջ զԻւրի գալ և պատելն. զորոքինակ՝ Զրմից արար զնովաւ || Իանց զամենեքումբք. ||

Զ. 'Ի վերայ այլոց նախադրութեանց զայն առնե՝ զար և 'Ի վերայ սեռականաց. այսինքն՝ զիրն խնդրեալ 'Ի մա բերեք զորոքինակ՝ Զվան մեղացն ճլ ընկալար. այսինքն զպարտագն վան մեղաց:

Ի

'Ի 'Ի վերայ Ռազմիան բաղամայնի նշանակե 'Ինչ. 'Ի, ու. 'Ի Լուր. այսինքն՝ զեղ 'Ի Լուր. 'Ի սուն. այսինքն՝ զեղ 'Ի սուն.

Զգործին, զորոքինակ՝ Վառիլ 'Ի զեն. այսինքն զխա. Վան՝ զորոքինակ՝ Գրեւ 'Ի զինուորութիւն. այսինքն՝ վան զինուորութեան:

'Ի վերայ սեռ. նշանակե 'Ի ներու. զորոքինակ՝ 'Ի բանի արար զնա. Այսինքն 'Ի ներու. բանի:

'Ի վերայ Գրտ. նշանակե զԳրտի. զորոքինակ՝ 'Ի նմա բնանակի Աստուածութիւնն:

'Ի վերայ Բոչոստ. նշանակե զԲոչոստ. զ'Ի սանե գայ. 'Ի Տարե ել:

Ե

Ե նախադրութիւն նայն և ընդ վերնոյց՝ միայն թե ձայնաւորաւ սկսեալ բառից վերայ զիցի:

Զ

Զ. միայն զՌազմիան պահանջե և նշանակե և զսարածութիւն տեղոյ և ժամանակի:

Տեղոյ՝ ցեր վայր. ցեր տեղի. ցեր քաղաք. ցնա. և այլն:

ժամանակի՝ զամեն առաջինկայ զախտեան շարդ . շերեկ . շարդ .

Աւ ՚ի ձեռն ձգելոյն առեալ .

Աւ ՚ի վերայ Ուշ . Կէտ ՚ի . յ . և ձեռն . Բոյ . || Աւ ս երթայ || Աւ սեր ընչից || Աւ անց իմ սչ ինչ կարեք առնել . ||

՚ի վերայ Սէտ . Վշտ . — Աւ ասի թշնամեաց փախեայ . Աւ երկիւղի ստացի .

՚ի վերայ Տէ . Մոթ . — Աւ նմա կացի . Աւ քեզ յամեցայ .

՚ի վերայ Բոյ . Վշտ . Աւ առակե || աւ ՚ի շարդ . (Ո՞չ Յոյն .)

՚ի վերայ Գործ . Ժամանակ . Աւ շարդաւ . ՚ի ժամանակի շարդայ . Աւ Տիգրանաւ . և այլն .

ԸՆԴ

Ընդ ՚ի վերայ Ուշ . ՚ի ձեռն . Կէտ և յ . Ընդ որ հաճեցայ . Կար ձեռն իմ սչ ինչ կարեք առնել . Ընդ իս և ընդ քեզ . Ընդ ամս .

՚ի վերայ Սէտ . Փախանակ . Ակն ընդ ական . առամեն ընդ առաման .

՚ի վերայ Տէ . Կէտ Ընդ նմա ելի .

՚ի վերայ Բոյ . սչ հանգչի .

՚ի վերայ Գործ . Տալն . Ընդ ծառով ննջեր . Ընդ հազարնաւ քով հանգչեր .

ԸՍՑ

՚ի վերայ Ուշ . Գործ . Ըստ շարի ելանել .

՚ի վերայ Սէտ . Պէտ . նման . Ըստ հար և որդին գործել .

՚ի վերայ Տէ . Զմեմոթ . Ըստ գործոց վարձա գտանես . Ըստ գործոց՝ և սչ ըստ անձին գտաի .

Բոյ . Օրտիան իմ զէտ . Ըստ ամէ . Օր ըստ որև . Ըստ նոցան .

Վ. ԸՍՆ . Պարսկերէն վաստ .

Ըստ հայ սճոյ պահանջե միայն գտնական հալոյն թէ յեա՝ թէ յառաջ . զորոքինակ « Զալածի վասն որդորդութեան . Տգնի վասն սգոյի աղբին . Լեզուք նշանակի վասն են .

Վասն զ նախադրութեամբ զյատկացեալն ՚ի միտ բերել. զոր-
որինակ || Չգլանն մեղացն || աշխնքն զպատարագն գլանն մե-
ղաց. Արտաքոյ այոց խնդիրքն յայլ և այլ հոլովս՝ Հայերեն
չեն. ուստի և զգուշալիք են. զորորինակ || Հասն զանկեալն
յարուցանել. || Պարտ էր գրել՝ յարոյանէլոյ. Վասն այն
ասացի. պարտ էր լինել՝ գլանն այնր կամ այնորիկ.

Հետագոյ Չամչեան նախադրութիւնքդ անուանք կամ ա-
ծականք են հոլովեալք. քան թէ նախադրութիւնք. Այլ
զարմանամ. զի և յետ նորա գրիչք՝ շքանացան պարզել զչիտ-
թութիւնն.

Սակ. աղաղ. պատճառ. պեռք. փոխան. զորեն. ա-
ռանց. առ ընթեր. զհնի. զհետ. յետ. առաջի. յանդի-
ման. մէջ. զհմ. հակառակ. ձեռն. համար. կարգ. կոյս.
կողմ. աջ. անհակ. շուրջ. մինչ. մերձ. մտ. հուպ.
զեպ. իբր. զեր. զեր. զոյն. քան. վեր. վերուստ. բայց.
բայց. զստ. հեռի. գազա. հետև. և ամենայն հոլովք և
բարդութիւնք սոցա. զորոց յայլուր.

Շ Ա Ղ Կ Ա Պ .

ՇԱՂԱՊԱՆ է անթիւ և անհոլով մասն բանի. որ կապել ըզ-
բաստ կամ զքանս ընդ միմեանս. զորորինակ՝ և. ու. ալ. սա-
լոյն. Բայց. իմ. Բէ. ԵԲէ. զի. ու. նա՛. ուղե՛մ. մ. այլն.
|| Իս և զու. || Չորութիւն իմ տեր. և զգնութիւն իմ տեր է.

Բարեռք միտ զիր. և ուշիմ մտք որոշեան զնոսա ՚ի միմեանց՝
ըստ նշանակութեանցն. զի կարացես ստուգարան լինել
Հայերենի Աստուածախոս բարբառոյց. ապա թէ ճշ՝ անճնա-
րին լինի քիչ ուսանել զՔերականութիւն յաստի կեանս քոյ.
Եթէ՛ որինակի գլանն. առնու զբարե Բայց. և ստես, ստս
ածական է, և պահանջ զխնդիր ՚ի բացառականն. անդ՝ նա-
խադրութիւն է՝ որ կամի զամենայն հոլով. յայտ՝ զստական
մակրայ. և յայնմ՝ շաղկապ՝ ու բեմնն սն կոց, մ. սն ճանչայ.

ՄԱՄՆ ԵՐՐՈՐԳ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՍԵՆՑ բանի իրար հետ կապիլն՝ որ խորհուրդ յայանէ , կոչի համաձայնութիւն :

Համ կից ստեղէ . և համաձայնութիւն՝ ձայնակցութիւն :

Եթէ ուղենամ մին մասն բանի միւս մասին հետ համաձայնեցուցանել , պիտի նախ դասնեմ թէ բայն կամ գործողութիւնն յոր դէժ և Բի-իցէ եզեալ . և նմին համեմատ Բառք և դիմա- հարկ անուանն առ ընթերց դնեմ . զոր սրինակ . || Հաւատամ անարգս . || Տես արդ՝ Հաւատա՞ն և բայ յեզակի առաջին դէմն , նոյն և ածականց անարգ զորութեամբ ունելով զանուն կամ՝ զգերանուն ինչ , այսինքն՝ այրս կամ ես , և « յայիւ որոշեալ յառաջին դէմն՝ եզակի հարկով գնի առ ընթեր , և ցուցանէ գործողն կամ զհաւատացողն : Եթէ բայի դէմն փոխեմ , յերկրորդն կամ յերրորդն՝ պիտի անուան կամ անուան տեղ վարող մասանց բանի դէմն ևս փոխեմ . զոր սրինակ . || Դու հաւատաս . || Կա հաւատայ . || Եթէ բայի թիւն փոխեմ , պիտի անուան կամ անուանարար վարող մասանց բանի թիւն ևս փոխեմ . զոր սրինակ . || Հաւատամք մեք , իմ Ազգս Հայոց . || Հաւատայք դուք իմ Հաղմայեցիք . || Հաւատան նոքս . իմ Հրեայքն , || Այս է որ կոչի համաձայնութիւն :

Բայց եթէ ստեմ . || Հաւատամ նա . || Հաւատաս իս || հաւատայ դու . կամ թիւն փոխած՝ || Հաւատամք նոքս . — Հաւատայք Ձեր . || Հաւատան դուք , || խանգարի իմաստն :

ՀԱՄԵԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԲԱՅԻ՝

Հին Քերականք ասեն, բայն կամի Անան Բայի . Սեփի
Խնդիր . Բնութեան խնդիր, Յորճորտիան խնդիր . և Պատմա-
լան խնդիր . Բայց թե ասես ընդհր կամ իրպես, ոչ պատճառ-
ասն, ոչ կանոն, թեպէսև ստոյգ է, զի առանց պատճառի
բան ոչ կազմի երբեք .

Բայն է հիմն բանի, յոր հաւաքին և արուեստին միւս
մասունք նորա՝ իբրև զպարագայս ինչ նորա, զըրօքինակ
եթե ասեմ, Աբաբ .— խնայն ՚ի վերայ բերես . Ո՛վ . Ջի՞նչ .
Յորճի՞ . Որո՞վ . Ո՞ր . Ե՞րբ . Ջի՞նչ . և Ը՞նդէ՞ր . որք
միայն յարակից են արար բային .

Ը . Աբաբ՝ է գործ .

1 Ո՛վ է գործողն, զոր կոչեմք Տէր Բայի .

2 Ջի՞նչ է ենթակայ՝ այսինքն արարած կամ գործած բանն .

3 Յորճի՞ է նիւթն առաի արար .

4 Որո՞վ է գործին կամ կարողութիւնն, որով արար .

5 Ո՞ր է տեղին գործոյ .

6 Ե՞րբ է ժամանակն գործոյ .

7 Ջի՞նչ է եղանակն գործոյ .

8 Ը՞նդէ՞ր է պատճառն գործոյ .

Արտաքոյ սցա կան և այլ բազում նախընթաց և հետև-
աակ խնդիրք . զորս բայն բնութեամբ պահանջէ . այլ ես զմի
ի սոցանէ կամ ՚ի նոցանէ որոշեցից քեզ ՚ի Սեփի . ՚ի Բնութեան .
և այլն . Ուրեմն յայտ է . որ առանց նշանակութեան բա-
նից Քերականն ոչ լինի ոք . քանզի նոյն իսկ նշանակու-
թիւնն է որ լինի խնդիր . և ոչ թե Սեփի կամ Բնութիւն
բայից . Օրինակի վասն . || 'ի սկզբանէ արար Աստուած յոչ-
ընչէ գերկինս և գերկիր՝ բանիւն իւրով . վասն յայնու-
թեան փառաց իւրոյ . ասելով միայն՝ թե եղիցի, և եղին ||:

1 Ածուցն .— Աբաբ է գործ . Արարած՝ գործող կամ Տէր
բայի . ՚ի նախադրութիւն ժամանակի բային . ոչնչանէ՛ բացա-

1 ԾԾ՝ Արարչ զիմաւ. սծականք անուանապէս վարեալք՝ ընդունին զյոյ. բալց անուանց միշտ յոյ տալ վայելաւ չ չն՝ գործրինակ || Իմաստ-Յիւն ասն լուսաւոր ասնն. || Ազգաբա-
 Բիւն զայր խմարհեցուցանն. || ԱճԲաբիչքս անգամնն (ըց-
 երաստ.) || Չմեզս բազումս քաւեն ոչորճա-Բիւն. :

2 Բազում եզակի քէբան՝ բայն յոյնակի դնի. գործրինակ. || Չոր գիւնի և ինն սչ խարին. || Կէանն և ճան. Բաբի և
 շառ. Թէճա-Բիւն և ոչգաբա-Բիւն ասաւջի Աստուծոյ հաւա-
 սար են. ||

3 Եթէ բազում եզակի տեարք բայից որոշ որոշ նշանա-
 կիցեն. բայն դնի եզակի թուով. գործրինակ. || Ամենայն շան-
 շառաբա-Բիւն և անհազանքա-Բիւն ընկալաւ զպատիւ պա-
 տուհասի. || Էշ կամ էշն անկանիցի ՚ի շրճար. ||

4 Իբայն Տէր բային կրկնելով կարես զբայց ևս կրկնել
 մասք գործրինակ. || Խառվեցաւ. ոչն իմ, անն իմ, և գոր իմ. ||

5 Գործում զանազան գիմաւ կիցեն քէտրս Բաշի՝ զու. զբայց
 պատուականազոյն գիմաւ. զեր. Ասալինն պատուական և քան
 զերկրորդն. և երկրորդն քան զերրորդն. Չորսրինակ. || Կեչ-
 ցուք և մի մեցուք և Թէ և քա և սքաշաւաթ մեր. || Տուր
 այր մի, և էս և նա մենամարտեցուք. ||

6 Եթէ քէտ Բաշի եզակի մայնիւ. բազմաւոր նշանակիցե.
 իշխանն ևս գնել զբայց, կամ եզակի ըստ մայնին. և կամ
 յոյնակի ըստ նշանակութեանն. գործրինակ. || Եթէ էրչո-
 ՚ի մկնջ միարանիցին. || Շաշտ մե իբրև զմի սր սչ են յաշ-
 խարճն արգարոյ. || Շոք Բ.բիտառի զբաջան. || Գորմէ ե-
 լանկին հազարք՝ մասոցն նաշիւտ. || Աճնայն որ ստեայ զեզ-
 բայր իւր՝ մարդասպանն է. ||

7 Իբրթ Բաշն սչ գնի, և մերթ Տէր Բաշին. || Ուր սչ հա-
 ւաս՝ զնարոյ հոգի. ուր սչ հոգի՝ զնարոյ գորութիւն. || Իբք
 կաւ, և զու ստեղծիչ մեր. Էշ եզե—իրբև յարեան ՚ի
 զերայն նարս.—Աստ քէտ Բաշին մասք իմանի. (մամանակ.)

Եթէ արտաքոյ սոցա գտանիցես ազու.ազութիւնս կանա-

նայ . որով եզականին՝ յոգնակի , կամ յոգնականին՝ եզակի
Տէր Բայն ասն , մերժեան . և ուղղեա զարինակոյ . Շէք + արեանն
Բերխասի շնհեղեղ եղև . || Ենչոյ մեղ գրեալս և զայս ինչ . ||
Գայ արդարութեան և իշտան . || Պարտ եր գնել Եղևն . յա-
յին . գան .

Եթե գիմաւորին արտաքոյ ուղղական հոլովոյ՝ զայլ հոլով
դասնես Տէր Բայն եղեալ՝ մերժեան . և ուղղեան զներքոյ օ-
րինակոյ . || Մի հասցե տիրական մթացուցիչ — գիշերոյ ի վե-
րայ . . Տանապարհաց մերոյ . || (այսինքն ծած գիշերոյ .) Աը-
բոյն Պոզաի շրեքասանեքու մըք թղթովք պատմէ զիւր
առաքելակիցս . || (այսինքն՝ արտաքոյն արքոյն Պոզաի .)
Պուշարոյ՝ որ յարգուցն Շարայի , ժառանգեաց զեառն
մթին . || (այսինքն՝ ծածանգիչոյն Վաղարշակ .) Ո՞չ արտա
ի մարդկանն զորս տիւս , և զորս գիշերս անընդհատ ի քուն
լինիցի . (այսինքն նր ուրուք ին . արդի կամ եղբայր .)

Տարապարտ և բայանուանց յանգելոց ի եւ . իւ . ու . ու .
և անականաց , օչ , իւ , ի՛ և եւլ վերջաւորելոց՝ զորս Ան-
շնոյք և շարանելութեան կոչեն , սեռական հոլով տեարտալ-
գորսրինակ || Հաւատամէ հաւատովք արտաքուս մարդոյ . ||
հասարակ և գործ՝ որոյ զարութեամբ կոյ գործողն՝ Զե .
արդարանալ և անուն ինդրեալ ի շ նախադրութեանն՝ որ
զարութեամբ խանի . և շինե զնա ենթակայ հաւատալոյն .
Տարտոյ՝ և յատկացուցիչ արտաքուսն . || Էր երբեմն յանդ-
գնադոյնս արտաքուս զհետ երամակոց ցուց . ||

Ուր ուղղական հոլովն տեսնես եզեալ իբր տեր բայան-
ուան՝ մերժեան . զարսրինակ . || Մասայք հնազանդ լինել տե-
րանց . Անայք հնազանդ լինել արանց . || Ուր ուղղական հա-
մարեալքն ծածանս և խնայ գինի գալով բանին՝ թե || այս են
կամք Աստուծոյ՝ զոք կոչական ի մեջ բերեն . որպէս թե տեր ,
զի այս են կամք Աստուծոյ ծածանք . հնազանդ լինել տերանց .

Ուր գտանիցի արական հոլով զհնի բայանուանց ոչ՝ և
Տէր նոյին այլ ինդիր գիմաւորի նոցա , եթե ներգործու-

Թեամբ իցէ : և եթէ զորութեամբ . զորորինակ || Ը՛հգե՛լ
 •էշ զ՛ճուր գեհոնի . || (Զորութեամբ կայ . շե՞ն է •էշ .) Ո՛չ կու-
 միմք թագաւորել ք՛մ . (•ճ ջանկամք զմա թագաւորել .)
 ժողովել ձեզ ՚ի միասին : || այսինքն Ը՛նքե՛նի , սահմանեցի
 արինայրեցի ձեզ ժողովել ՚ի միասին : || Ինձ զալ հասանել
 իշխանութեան . և նմա կախել զփայտե || այսինքն՝ որպէս
 ասաց նոյն էշն ինձ զալ հասանել . և նոյն էշն նմա
 կախել :

Ուր հարկ լինի զնել շտէր . Զանն մատ զնել բայից թէ
 յառաջոյ , թէ զկնի :

ԽՆԴԻՒՐ ԲԱՅԻ

ԽՆԴԻՐ բայից՝ որպէս և ՚ի նոցանէ ծագեալ անուանց և
 ածականաց , •ճ այլ ինչ են , եթէ •ճ՝ պէտքս պարագայք
 գործողութեանց նոցա , որպէս ՚ի վեր անդր ասացի : Ասմի՞ս
 իմանալ թէ բայն քանի՞ ՚ի քիչ ս . անու . մին բան արն . որ ՚ի
 հասարակաց բերան անկանիցի , քանի որ աւելի բարդին
 ՚ի վերայ՝ այնքան և աւելի խնդիր ս . և եւ ճամբարի գործոյ :

Գործող բայից սեպհական է ընդունել զհնթակայ իւր-
 եանց շ նախադրութեամբ . եթէ ներգործութեամբ իցէ . և
 եթէ •ճ . || Խրատեն գործի քս , և հանգուսցէ շտէշ : || Բար-
 կութիւն կորուսանէ և շինաքոնն . || Խսեցարնք շճճ-
 քոնն . || ՄԻ՛ն արամեցուցանէք շճճին : || Նմաւ շտէրի
 իւր :

ԳՐԵՅՈՂ ԱՆՈՒՄ

Խրաքոնն Աստուծոյ զմեզ խաղաղութիւն է . || Ո՛ւր ՚ի
 հնճիքս զօգից փութաւ : || Խսե՛լ զճճարարութիւն ուսոյ
 վշտ . || Որ ՚ի մեզ մտացս ծնունդ գրան : ||

ԳՐԺՈՂ ԱԺՈՂՆԷ

Խորոթիւն զմեզ . Հանգուոյիւ զհոգիս մեր . Կորուսելու զգրամն՝
և որոներ : Խորոթուելու զհանգիստ արդարոց : Տրամեցուցաւ
նեւ լոց են շինողս իւրեանց որդիք սպիրտաք :

Ածականք յաւեա ՚ի բարդութիւնս իւրեանց ունին զենթա-
կայս . զորորինակ : || Աստուածածին զքեզ խոստովանի սուրբ
եկեղեցի : || Տես և ՚ի կանոնս բարդ ածականաց՝ յերես 41 :

Ըստ այսմ բայց յանուն և յածական գարձս ՚ի հետեւալոյ
և համեմատ խնդիր տուր :

ԿՐՈՂ ԲԱՅՔ

Կրոյ բայից Տէր Բռնն է ենթակայ . այսինքն արարեալն .
և գործող կամ պատճառող գործոյն զնի նախադրութեամբքս
ի . 3 . որք գրացառականն պահանջիցեն հոլով . զորորինակ .
|| Բէլ սպանու ՚ի Հայկայ . || ուր նախադրութիւնս է , իւր
խնդրովն լինի պատճառական կամ գործող խնդիր սպանո-
բային : || Քրիստոս Ժնո ՚ի կուսեն || Ճանաչիմ յիմացն : ||
Պարտէ՛՛ս ՚ի նմանէ : ||

Չգործող բայց ՚ի կրող փոխեալ , և զկրողց ՚ի գործող
աւանց խանգարելոյ զիմաստան :

Կրոյ Բայանունն :

|| Կանոնն Բեւայ ՚ի Հայկայ . || Ծնունդ որդւոյ ՚ի հորէ .
Ճանաչումն հովուին ՚ի հօտէ իւրմէ : Չկորթնն Աստուծոյ
արհամարհեաց : ||

Կրոյ ԱԺՈՂՆԷ

|| Արեւ սպանել յեզորուն՝ մեռաւ . || Չբանն Ժնէւ ՚ի
հորէ՝ որհնեմք : || Փրկել ծնունդն ՚ի նոցանէ : Պարտ-
էւ ՝ Աստուծոյ :

Օրինակ գրելով վարժեցուցանել պարտ է փոխելով սակագրործող բայդ ՚ի կրող՝ առանց զմիտան խանգարելոյ :

Աղաւ է գործիական կամ զայլ հոլով փոխանակ նախադրութեամբ բացառականի գործող տալ կրաւորականաց . գործրինակ || Նա՛վաւ բաղու՛մք պղծիցին || Նա՛վաւ գործի պղծելոյն է և ճշ թէ պատճառ . || Ս. Բ. յն Մ. շքոյի էին ասացեալ ամենայնքն || Լ. ՚ի՛ն՝ բայ . ա՛նձնայն՝ տեր բայի . առանէալ ուղղական խնդիր էին բային . Սբ. Բ. յն ածական և Մ. շքոյի յասկացուցիչ ասացելոցն :

Դ ի վերայ զանաւան նշանաւորեան միևնոյն բայի :

Թն ըստ մտաց հեղինակին , և թե ըստ սովորութեան ժամանակին և զաւտահին՝ ուր գրեցանն , գրեթէ միշտ մի և նոյն բայն իւր կերպ կերպ նշանակութեանց համեմատ՝ կերպ կերպ պարագայս ընդունի . գործրինակ բայս լսէ՛մ , ըստ առաջին նշանակութեան՝ ենթակայ անու . զՆախադրութեամբ . || Լ.՝-դ որդեակ զխրատ շօր : || Յետոյ փոխի յանտալ . ունկն գնել . և ըստ այնմ՝ պահանջէ գորական՝ || Լ.՝-դ ինձ տեր : || Ապա՛ լսելով իմանալ . քաղել . զխել . և յայնժամ՝ պահանջէ զկամ ՚ի նախադրութիւնքս բացառականախնդիր || Լ.՝-ոյ գտն . ՚ի քնն . || Փոխի ՚ի հալակ , համբաւ . և յայնժամ՝ անու զ՚ի յ. յ. ու և ընդ վերածական || Լ.՝-դ առխ . ցիս : || Ուրեմն փոխանակ նորանոր անուամբք խնդրոց ժանրարեանելոյ քս զորչումն նոցա՛ շանն քով միտ գնել պետկս նշանակութեանց բայից և խնդրոց նոցա , և զնսին ասոն խնդիր :

Թն ներգործական . թե կրաւորական , և թե ինքնարար կամ շեղոք բայք և բայածին անուամբք և ածականք թեպետ ըստ պետկս նշանակութեանց զպետկս պարագայս ընդունին յոր հոլով և պետկցին , այլ կամ՝ որ զայն հոլով քան զայն՝ առաւել արտրենն :

Ա

Որք նշանակեն գործողութիւն աննելոյ զինն այս ինչ ախորժենն զուղղական :

Եմ . զամ . լինիմ . եղանիմ . անուանիմ . յորջորջիմ . առնեմ . ձեռնադրեմ , համարիմ , գտանիմ , վարկանիմ , խոստովանիմ յարդարեմ . յարմարեմ . կեղծեմ . ձեացուցանեմ . կամ . մտանեմ , ելանեմ , երևիմ , դառնամ , գտանեմ . և այլն :

Անունէ յառ Վրիտտա . || Եղբայր յորջորջի նա ինձ . || Յիտուս անան կամ անունէս || Եղբայր յորջորջիս || Վրանայ ձեռնադրու թիւնն . ||

Ձոր ինչ սահմանարար յայտնել կամկցիս , զիբ ազգական հարկով :

Ձեռականն շինդրե բայն ամենեին առաւել քան զյարկացուցիչ :

Եւ ճշ զ ենթակայական բնու . առաւել քան զենթակայ :

Բ

Որք ունին զտուողական կամ զհետևողական գորութիւն՝ ախորժեն զտրական :

Տամ , բնծայեմ , նուիրեմ , պարգևեմ , շնորհեմ , աւանդիմ , մատուցանեմ , պատարագեմ , զոհեմ , մատակարարեմ . սեղանաւորեմ , բաշխեմ , յանձնեմ և այլն . Չորսի՛նակ || Տար իմաստնոցն պտտաւա . || Անտէնայ իւրոց հնազանդելոց . || Առքանադեան զարմիւ Բուիէնի . Օտարաց անել ընդունելութիւն , և այլն :

Գ.

Որք նշանակեն վերածել զիմն առ այլ՝ սիրեն զնախազրութիւն վերջերական ըստ սեղւոյ , ժամանակի . և այլն :

Ածեմ , բերեմ , տանեմ , վարեմ . ձգեմ , մղեմ , գեղում , հոսեմ , ամամ , ցողեմ , ծագեմ , ծառայեմ , կարկառեմ . և այլն . ըստ այսմ , ամենայն բայք սիրեն զինդիր պետես նախազրութեամբք ըստ պետես նշանակութեանց իւրեանց և նոցա , տես ՚ի կանոն նախազրութեանցն : || Խոստովանելն ՚ի խոնարհութիւն անէ զմեզ , Վրեն ՚ի կորուստ : || Սիւնայ զխոսովութիւն յաւազատ խաղաղութեան : ||

Գ

Որք ունին զնշանակութիւն հանելոյ զիմն յայլմէ՝ սիրեն զնախադրութիւնս չ կամ է բացատրականաւ .

Անուամ, բաւնամ, խլեմ, կորզեմ, զնեմ, քաղեմ, աղա-
տեմ, բամանեմ, մերժեմ, զրկեմ, զպեմ, և այլն . || Անու-
շուր է ծովէ || Բարձէ՛ + է մենջ զխառվութիւն || Խւեցէ՛ + է
սրտե զզմնդակ խորհուրդս .

Ե

Որք ունին զնշանակութիւն պատմողական՝ աւնուն նա-
խադրութեամբքս չ և է . զարբինակ .

Ասեմ, ճառեմ, պատմեմ, վիպեմ, խօսիմ, աղչեմ, զե-
կուցանեմ, բողոքեմ, զանկատեմ, առասպելեմ, հայհոյեմ,
|| Պարտէսյանս զանպատուսն զսրութենէ || Խուքն զնմանէ . ||
|| Ոչ ոք ունէ զճշմարիտն զմենջ իբրև զբանաստղս մեր . ||
զհոգւոյն հայհոյութիւն մի Բողոյի :

Զ

Որք նշանակեն զգործողութիւն աւնելոյ զիմն իւրք՝ սիրեն
զգործիականն . զարբինակ . Գործեմ, կտիեմ, տաշեմ, և
զրեթե մտնելոյն բայք . || Գործե՛ցէ՛ + մեռագ . || Կո՛ւցէ՛ցէ՛ + ու-
սամք . || Տու՛ցէ՛ցէ՛ + ուրազաւ . || և այլն .

Է

Որք ունին զնշանակութիւն պատելոյ շուրջ զիւրք՝ աւնուն
զինչիբ շրջափոփան կամ զ է վերայ գործիականի, զարբինակ
պատեմ, պարապատեմ, պաշարեմ, շուրջ պատեմ, շրջապա-
տեմ, — փակեմ, արկանեմ, զգնուամ, || Պարէր զքաղաքան .
Շուրջ զամբոցան գուրապէր . || Ջիւրեաւ գոնէր . ||
Չանձամբ զգննոյր . ||

Ը

Որք ունին նշանակութիւն կալոյ յուրեք՝ սիրեն զփելումն
նախադրութիւնս է . յ . ու . շնդ . թէ է վերայ ուղղականի,
և թէ սեռականի զարբինակ . զնեմ, զետեղեմ, զաղեմ,
թաղեմ, հաստատեմ, կաղուրեմ, պահեմ, անկեմ, սերմա-

նեմ, և այլն • Գիշարս զբոյս մեր առ Աստուած • Տնչիւնս
յայգուղ որթի բերրի • Ի նմա քոյսուրէի • Ի հող Բուշի • Ի տան
իւն • Յաթաւ Բուշի • ||

ԱՆՈՒԱՆՔ

ԱՆՈՒԱՆՔ յիս խնդիր առնլոյ ըստ բայից՝ կազին ընդ
անուանց իբր Բաշարայիչ և Յարիշարայիչ •

Բ Ա Յ Ա Յ Ա Յ Տ Ի Չ •

Երոտ անուն թուով և հոլովով համաձայն՝ թէ մտ թէ
հեռի՝ իբար յանդիման եղեալ՝ եթէ անդբարաւան իբերաց
և զիմասան ամբողջ պահեն՝ միշտ վերջին անունն առաջնայն
բացայայտիչ լինի • Մտ՝ զորսրինակ • Մովսէս Մաշգուրէ ||
Մարգարեն Մաշգուրէ • || Անցեր ընդ ծով ինչառաւ • Ածեր առեւ
տան քո աշուրի • Զմէճ հաւատոյ շղիթոս երանեաց • ||
—Հեռի՝ || Զկարուսեալ Դրոճ խնդրեաց զթագաւորական
դարիւն • Ուրիս որբոյ Յուսկանն Պող և Անանագինէն մահ
անձանց նիւթեցին (կաննն ասն •) Ամենայն նիւթ ՚ի ըրս
տարեաց և բազկացեալ ՚ի հողոյ, ՚ի ջրոյ, ՚ի յարոյ և ՚ի հրոյ •
(ասն կաննու •)

Ասացի թէ վերջին անունն առաջնայն բացայայտիչ լինի •
զի միօրինակ տարտամ և ճաշիս զատ առեալ • և ճաշգուրէ՝
զատ առեալ • Եթէ լոկ Մովսէս ասեմ, զու իսկոյն ոչ իմանաս
թէ մովսէսն ով իցե • բայց եթէ յառեւում ճաշգուրէ՝ ասն
լուսաւորի քեզ այն • և իմանաս՝ թէ զմովսէս մարգարեն
կամիս յայանեւ • Այս կաննն հեշտե քեզ զմեծ զմուսարու-
թիւն լուծման, առանց վնաս ինչ առնելոյ մտացն • ուստի
և բարեւոք ՚ի միտ առնուլ արժան է •

2 Կամիս բացայայտելոյց և բացայայտչից յատկացուցիչ և անական սուր, և եթէ հարկ լինի՝ նախագրութիւնքդ կրկնեա կամ մի, որպէս և անորմիսց, զո. || Շուրջ եղեն զինն Շուռ բազումք, շինուոր Գիզատասի և Հերովդէի. Զտիրական ճաշքն շինգին թշնամանեցին, Զսուսոք խաղաղութեան Քրիստոս՝ սիրով քի մեզ ընկալցուք. ||

3 Օտար և քի մեր սճոյ զանհամաձայնան թուով և հոլովով բացայայտելու ասելու Նշհրաման յՕգոստոս կայսերէ. — Նստեր առ ամեն Քորար գետոյ, Զի սաս՝ մին զշտապաս անականն անուան հոլովով զնէ. իբր՝ Կայսր Օգոստոս և և միւս՝ Գարսիկ սճով՝ երկուց հոլովելեաց զմին միայն հոլովելով, յաւեա անականի՝ քան թէ բացայայտելոյ նման վարէ զանունն. Որպէս թէ ստեր, Նստեր առ ամեն Քոբուրէն գետոյ, Կամ գինի Քորարոյ :

4 Բացայայտեալն զնի և բացայայտչին մասք իմանի, զո. Նա և մայր մէնայն իննդունէոյ, այսինքն՝ ճաշքին. Քարողեցէք զաւետարանն մէնայն ուրուածոյ. այսինքն՝ ճաշքին. Տեացէ մէնայն ճաշքն զփրկութիւն Աստուծոյ մերոյ, այսինքն՝ ամենայն ոյր ուրու. քի Կենդանին յախտենից, այսինքն՝ յԱստուծոյ :

5. քի կրկնել բացայայտելոյն կրկնեան և զբացայայտելոյ. Հաւատոյ շինովն վառեցարուք, ստուծոյ զաւետարանէն և ուրուածէն և ուրուածէն, ուրուած, ուրուած և ուրուած. || Հայրատունկ այգւոյն հրեզնն ուրուած և բարձր ուրուածի՝ սկիզբն քոյն և միւր ճաշքոյն շայտարանեաց նոր ճոզարք Բարդուղիմէոս և Թադէոս ||

Յ Ա Տ Կ Ա Ց Ո Ւ Ց Ի Չ

1 Որոք մին այլ բառի մտ յետ կամ յառաջ սեռական հոլովով անուն զիբ, և այն նորա նշանակութիւնն իւրան

յատկացուցանէ՝ Զոր սրինակ՝ ॥ Որ զրեւն շնչէ շին բառնայ՝
կատարե զորենս Բերնաբոսի՝ ॥ Ճաշակմամբ Վերո՝ ճաշեցի
զմահ՝ Ընդ գեղ միացուք առ մամբ քո շնչիդ՝ Օրհնու-
թիւնքն իսահալոյ՝ զՅաւոր և Յոյոքոյ՝ զՅուրայ ճշ ՚ի նասա՝
այն ՚ի թուռնն կատարեցան՝ ॥ Հաւատամք հաւատալ
արդարանալ ճաշոյ՝ ॥ Սարսելով Թովմայի շաշակեր զհոց-
ուած քիգին՝ — ՚ի մտանել ունայն՝ ճեղճաւ ճշմարտութիւն՝
Ոմանց յանձնառեալ՝ վերցեցան՝ ॥ զԿատուած աւրոս շիք
տեսեալ՝ ॥ ՚ի դառնալ աշտոյնն յարդարութենէ իւրմէ՝ ॥
Պշտոսի շրջեալ զվերին կողմամբքն և իջանել Աշտեսա՝ ॥
Կարծուցաներ զարտաուս Գերոն յարութեամբ Էրճոն՝

Բայանուանց և բայածականաց սեռական սեռ ի ինչիր տեսին
անճարին տարտամութիւն բերե աշակերտին՝ վասն որոյ ա-
պահալագոյն տեսի զայնպիսին ըսկ Յոյոքոյնոյն ռատուցա-
նելով անցանել՝ եթէ հասու լիցին՝ կարես Յատկացուցիչ
Ենթոյն զարծողութեան ևս տեսլ զսեռականն՝

Որքան առաւելու յատկացուցիչն՝ այնքան անգամ և կրկնե
զյատկացեալն՝ զորսրինակ ॥ Մթերս ունայ և աշտոն և
ունայ պատուականաց և զգնաբոսոյն — բազմացոյց՝ ॥ Եհաս իմաս-
տութիւն և հանճար և աստուածապաշտութիւն Տէոսն՝ ॥

Բազում անուանք միմեանց լինին յատկացուցիչք՝ ॥ Ոչ
զարդարին մուծանել զիւրալութիւն յաւաքաստ իտղաւորութեան
երկնաւոր հաւանաւորն զիսայայեալ Բանին՝ ॥

Եթէ նախարարութեան պետք իցեն՝ զիր ՚ի վերայ նախա-
դասին կամ երկուցն միանգամայն՝ Կամիս ՚ի մէջ երկուցն
բառ կամ բան ևս մշոյն՝ այլ կարճ՝ զի մի հեռացուցեալ
գնասա շիտթութիւն առնիցես բանիդ՝ Անպայաւատ Վիանեանն
հրամայե առնել զքուն՝

Ուր հարկ լիցի գնել զյատկացուցիչ՝ զիր հուպ առ յա-

կայեալն իւր, և խորշնն ՚ի հետագայ նսեմ, քան թէ գտեմ
յորինակես, Զորորինակ ըլլաւ շինչբոսն ՚ի Մատթեոս
ընթեռնելով զաւետարան, որննեկին շնորհն, ՚ի Շատ բարեւոյ
լինեմք՝ եթէ գրեմք, Օրհնեկին շնորհն յիբոսնն ՚ի Մատթե-
ոսն ընթեռնելով զաւետարանն :

Ետևանցուցին եղևալ զյատկանալին մտք հասկացիբ-
մանաւանդ եթէ նախադրութիւն ևս ունիցի, զորորինակ .
|| Պարտ է զորոնեւ մինչ ասորէ կայ, այսինքն լոյս աւուր || Զքո
որդին իւր զաւանանց, — այսինքն իւր որդի, Լցին շինչբոսն,
այսինքն զիւրուրս կոտորոցն || Տուք շինչբոսն՝ կայսեր . այսինքն
շինչ կայսեր, և շինչբոսն՝ Աստուծոյ . այսինքն՝ շինչ Աստու-
ծոյ, Զարեւելէնն կերպարանի . այսինքն ՚ի երգով գրովքից ||
Մեռաւ (Տութիւ) ամաց հարիւր և երեսնից . այսինքն ՚ի
հասունի, || Բազում ժամանակաց արգելեալ էին . այսինքն ՚ի
հեղէ բազում ժամանակաց, || Գնոյ արեւմտոյ ստացաւ զագա-
րակն || այսինքն քաղով գնոց, || Մի հասցե տերականս մթա-
ցուցիչ գիշերոյ կորստեան ՚ի վերայ լուսաւոր ճանապարհաց
սերոց, || Ժամանի գիշերոյ, — Մի շարժեցեւ ուխտացան շարժն
բազմութեան մոլորահողմն խարեութեան . . . զհիմունս եկե-
ղեցւոյ . Այսինքն՝ հեղէն, — Մեքոյն Պաղոսի շարժաւանն,
քաւմք թղթովք պատմէ, այսինքն՝ արեւու-թիւն, — Եւսար
գարբի զտան քո || այսինքն զերեսոք քոն :

Ըստորում բաց ՚ի սեռական հոլովոյ շինք ոյլ յատկա-
ցուցիչ՝ ուրեմն որ ինչ զեղ լինի տեսանել յայլ հոլովո
յատկացուցչի մտք եղևալ՝ պարտ ասար համարել և ա-
սնեկին շնեակել, զորորինակ Երէ ծննդէնն նորս, պարտ էր
գրել յորե ծննդէնն նորս, կամ համարել զծննդէնն իբր
զածական աւուրն :

Ասացաք թէ արտաքոյ սեռական հոլովոյ յատկացուցիչ
նչ լինի, և առանց համաձայնութեան՝ բացայայտել . ուրեմն
Պարսիկ ոճ է զյատկացուցչի հոլովն յատկացուցելոյն սալ :

զորօրինակ . || Կատա . ՚ի վերայ Քաթուր գետոյ . այսինքն՝ գետոյն
 Քաթուրոյ . || Օժանդակեան Բնորոշ սղօթիւ . ք . այսինքն՝ Բնու
 սղօթից . || Հաստատեան զսիրտ քո պատասաով միով նայի . ||
 այսինքն հացի || Միջնորդաւ . սիրով ՚ի մեզ բնակե . || այսինքն
 սիրոյ . կամ՝ Պլնորդումն՝ սիրով իբր բացայայտել . || Եւս զձայն
 իւր ՚ի կարկուտ և ՚ի կայծակուես նաւ . || այսինքն՝ նորոյ . կամ՝
 նշնշիկ իբր սակ ածական . || Խնդրեն ՚ի նմանէ հաւատ նա
 ճակի . այսինքն՝ նամակնստոյ . Ոչ կր արբեալ յորէ ծնն
 րէնէ իւրէ . ||

Ածականք իբր անուն վարելով . կամ այլ մասունք բանի
 սեռական հարկով միայն՝ կարեն լինիլ յատկացուցիչ . Եւթ
 զորութիւն և զերկուս բառս ընդմիմեան շարկուպել . || Իմաստ
 նոյ ազգ ՚ի զլուխ իւրում . || Բարեկամք Քեջապանն բարումք .
 Յոյս անշուրհակ իբրև զստան մեքայնոյ հարկուցի . ||

Անուանք և ածականքս շէք . շէք . իբր . ան . Բուր .
 զան . Պն . նանքէն . րէդ . րէն . իոյ . իող . լուր . գո
 նախ . յեք . շուրջ . իտան . արդաս . սակ . Երեսոյ . Պն . նեք .
 ազգ . ին . պարհա . ղեք . գեր . վեր . և բարբութիւնք նոցան
 յամանց նախարարութիւնք համարեցան և լուծան . բայց ևս
 համարիմ զնոս սակ յանուանս և յածականս , և զստանմեր
 սեռականս նոցա ճշ խնդիրս նախարարութեան , այլ բուն
 յատկացուցիչս կամ ՚ի խնդիրս նշանակութեան նոցին . զոր
 օրինակ || Ջէտ ապակի փայլի . — Ջէք և ուղղ . խնդիր բային
 ապակի և խնդիր շէքին . Ըստ այսմ իման և զհեանելոցս . շան
 րէնն հարրն . իբր գետուան . — ան զնա . Պն ՚ի գետին . իշոյ
 դե . զօրէն անասնոյ . զան նորս . և այլն .

Յոյս վայր հասեալ՝ սուր լուծանել աշակերտիդ
 || Ընորհաց զնորմինն՝ Յովսեփայ || Եթէ ուղիղ գտես՝ անց
 իակ թէ ճշ կրկնեան մինչև ուսանիցի որոշել զարական խնդիրն
 ՚ի յատկացուցչէն .

Եւոպոլէ եկեալ յերլէն : Յանքան և յանլի-ի : յանջուր , յանդասդ
երկրին : Ընդ անասպան ընդ Քէժ և ընդ աւագին :

Ածականք եղեալք ՚ի վերայ բայից և բայածին անուանց
և ածականաց՝ ցուցանեն զպարագայս ինչ նոցա . զորքրինակ
զբամանակն , զպէսն : զարքանութիւն , և այլն : Ուստի և Քան
նոյն ածականք յամենայն ուրեք . զորքրինակ Ողորձէլի հա-
ուաչեմ .— Ողբանայն կանչէ : Ուղիտի՞ մարտնճիր :

Ո՛չ մանրանամ աշակերտաց խնց ՚ի կանոնս ածականաց
բայի՛ զի կան ևս բաղուճք՝ որք անուանապէս վարին առ ՚ի
նշանակել զպարագայ ինչ զործողութեան . եթէ չկարիցես
ասել զայնպիսին ածական . կարես ասել ուղղական խնդիր .
և անցանել :

Ածականք յայտնիչք առաւելութեան կամ նուազութեան
ըստ Ուրի՛ , Իննի՛ , Գեղոյ , Բոսոյ և Ժամանի՛ առնուն
զինդիր ՚ի բացառական և նախադրութեամբքս՝ շ . ի . յ .
ու . ընդ , շոք զործիականու հանդերձ :

Ըոք Ուրի՛ զորքրինակ . Բարցրագոյն ՚ի Քէչէ , ՚ի Քէչը ,
քան շէչը : Զղարագոյն ՚ի Եոջանէ , ՚ի Եոսս , քան շնոսս :

Ըոք Բանի՛ զորքրինակ . Բարձրագոյն քան զէրլինս .— ՚ի
Եոջանէ :— ՚ի Եոսս :

Ըոք Գեղոյ՛ զորքրինակ . Զպաւոր ՚ի Եոջանէ :— ՚ի Եոսս . առ
Եոսս քան շնոսս :

Ըոք Բոսոյ՛ զոր օրինակ . Մի ՚ի Եոջանէ :— ՚ի Եոսս . հազար
՚ի շոքոյ :

Ըոք Ժամանի՛ . Առաջին ՚ի Դարձուցէն : ՚ի Դարձուցէս .
քան զԴարձուցէս :

Յայտպիսի ածականաց առնթեր եղեալ սեռական հարմը
Յափուսոյնի վրայն համարիմ և ոչ թէ ինչիւր . զորքրինակ
|| Առաջին լեզուս .— Երկրորդ եղիւնիւս .— Բարձրագոյն
երկնի :— Նախկին Դարձուցէն :— Գլխաւորն սոսուելոյ և այլն : ||

Առան շոքալունս ՚ի վէրայ :—Անանճաբ խնդրողն յամենայնե վրիպի :

Թե կամիս խնդիր տալ այսպիսեաց՝ նախ զնշանակութիւն բայիցն զհա և ապա ըստ այնմ տուր զխնդիրն :

Վրիպակ մեծ և զածականքս աչս , աչդ , ոչն , սոչն , քոչն , նոչն ՚ի գերանուանս խթել . զի ընկ ածականք են ամենայն իրոք և յամենայն ուրեք զպաշտնն ածականի կատարենն : Զորորիննակ . Աչս Մարիամ էր ոչն կինն : Աչս—ոչն օր է : Սոչն աչս Պետրոս է , Դոչն աչդ զգում է : Յաղագս սոչն աչս իրի մերժեցաւ : Դոչն աչդ զլկայեաց . և նա և այլն :

ՀԱՄԵԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԴԵՐԸՆՈՒԱՆՑ

ԴԵՐԸՆՈՒԱՆՑ ըստ անուանց լինին քէր Բայի , առնուն զածականս , բացայայտեն և բացայայտին , յատկանան և յատկացուցանենն : խնդիր լինին բայից՝ բայանուանց և բայածականաց այլ զխնդիր ամենեկին ոչ առնուն :

Տէր Բայի : Ես խոսեցայ , Դու արարեր : Կո շոքաւ : Վից ընդ ինչն բառիս . Ես ինն զատիս՝ Դու ինն զատիս , ևս ինն զատի : Եւ ոչ նոսին ինննն գիտենն :

Կախազաս կամ՝ յետագաս ածականի՝ միշտ պարտի համաձայնել թե թուով թե հալովով , Ես ունիք զիմար խարեցայ : Մեք ունիք զվարս նորս մալարութիւն համարեաք : Վասնքձեր իեղծաորաց ասաց :

Եթե նախագաս կամ՝ յետագաս ածականք յոչ ունիցին՝ իրր բացայայտել զերանուանն վարին . զորորինակ Ես ունիք մալարեցայ : Դու ինն իմաստան ք յիմարեցար : Ես ինն զլու ին

Ածականք վերջաւորեալք ՚ի ու . իւ . էւ . լի . ըստ բայաւ-
 նուանցս՝ էւ . իւ . ու . ու . լինին թիւն . Տէր Բայի . ինքի
 Բայի . ևս և յարիւցանիւ և Բայիցանիւ զօրովեամբ անուան
 իւրեանց :

Ածիւն .— Արիւն չլուցն և նստազայ , և մտիւր երնջոյ
 շաննն զարդեւուն սրբեր : Ուր յանննն է անական արեան
 և մտիւրն , իրք շաննն , շարաւնն , Տեսող Պաշտի Գեորգի
 զըստ անեղին , Պարիւն արանջող , Գործարանն աշխատող :

Տէր Բայի .— Երաննն և սա . ուր եզիտ զմաստու թիւն .
 Ուր էրաննն և տեր բայի էին . և սա . արական ինքի
 էրանննն . Ըստ այսմ իմա և , իմ եթէ չեր էիւն և իւ-
 ճիւնն .— Զաստուած ուրուք չիք Գեորգի .— Զիցէ՛ ձեր ըն-
 Բերաննն . Զայս յաննն (և) Զարույն Սրբոյ . || Տէրնն և
 իմ .— Լուսնն և Գ . Զաստուածն և նորա :

Ինքի Բայի .— Ողի Աստուծոյ Գործննն զթեղ Մովսիսի .
 Բայնննն և Չերազարտի չին . տեր բային՝ Գեորգի . Գործննն
 ուղի . ինքի բային , Զուր . ենթական քարոզելոյն . Մովսիսի
 յասկացուցիչ քարոզելոյն . Գեորգի ինքի քարոզելոյն Ա-
 րարի . յասկացուցիչ սրբոյն . || Ընդէննն թովսիսի զիսոյ-
 ուած ինքին և ընկաւ (զուաներ) :

Բայիցանիւ .— Մարտանննն մայր .— Մանննննն ընդունա-
 րանն . Ծնող էրանննն ինքի թիւն մեզ . Բարձր երցս Բար-
 Յարին Կերտող բարբ էրաննն . Զաստիւ իմանննն :

Բայիցանիւ .— Աստուծոյն լինիլիս իմարճ՝ առ Գեորգի
 և առ Գեորգի . Մարտանննն զամենն և հաւասարին զովան-
 զակ աստեղնն Գեորգիանն և Մարտաննն :

առաքելոց քարաղեսց , եւ լուսցի զոսս ձեր փէշս և զւրբա-
 ղիքս : Յինչէն ընդել խնդրես ՚ի Կնէե Սասարացոյ : Յնծամբ
 և Քէ Ժոստ անտառի : Որդին Աստուծոյ Քէտ ձեզ քարաղե-
 ցաւ ին և Սիշուանսի :

Յոփույսոյն : եւ Տեր Աստուած , այս և անուն ՚իճ . զփառս
 ՚իճ այլու մ' սչ տաց , ՚ի Քէ ձեռս և տեսանել զԱստուած կամ
 սչ , Իւրաքանչիւր ոք ՚ի ձենջ շէտ շնորհս ունի Աստուծոյ :

ՅԱՐԱՐԵՐԵԿԱՆԻ առաջին պաշտան և զնախընթաց բաւ կամ
 զրանն յարարերել և զնիլ փոխանակ նոցին . ուստի սովա-
 բարար յետագաս զնի . զորորինակ . Ամենայն Ժոստ ոչ սչ
 աւնն զգրուող բարի՝ հատանի : Աստ ոչն զնախընթաց ծառն
 յառաջ բերելով եզաւ ՚ի տեղի նորս . Ո՛չ ծանեաք զնո՝
 յորի զբարին կեցցաք :

Ի նսեմ զբուածս յարարերեալ բառն յետագասի յարա-
 բերողին . || Գիտացին ոչ ՚ի Թեոսազնիկն շէէայն էին : Պարս
 եր գրել || Գիտացին շէէայն ոչ ՚ի Թեոսազնիկն էին— Լուաւ
 ՚ի նմանն վասն ոչ ՚ի Յիսուս . Բրխասս հաստոյն . Վասն հո-
 սոյն ոչ ՚ի Յիսուս . Բրխասս :

Եթե ներգործութեամբ և եթե զորութեամբ իցե յարա-
 բերեալ , զու զարարերականց ՚ի նոյն թիւ և հոլով զիր :
 Կարգացին առ ոչ . . ոգնական և պաշտպան լիներ ազգին իւ-
 բանց : Այսինքն առ Նո ոչ : Ոչո՞՞ ՚ի սակաւուց հաւատարիմ
 եղեր՝ ՚ի վերայ բազմաց կայուցից , այսինքն՝ որով հէ՞՞ :

Մի յարարերական երկուց բայից յանդիման եղեալ՝
 զերկուս յարարերեալս միանգամայն յառաջ բերի : և զնի
 յայն հոլով՝ զոր պահանջեր զորուարացին ՚ի նոցանն . զոր-
 օրինակ . Ոչո՞՞ խնդրի ՚ի քեն փոտ . և ոչ ՚ի փոխ աւնուլ
 ՚ի քեն՝ մի գարծուցաներ զերեսս քո : Այս ինքն՝ ոչո՞՞ տուր
 ոչ ինչդրի . Նո՞՞ ոչ կամի . Խսեցաւ ընդ մեզ Ոչո՞՞ շէէ եր

ժառանգ ամենայնի, որով զշաւխտեանս աշուհ . որ է լոյս
փառաց :

Յարժամ իբր յատկացուցիչ զնեա՝ զիբ նախ կամ զկնի
մասանց բանից . զարարինակ . Որոչ կարողութիւն անշափ է .
Որոչ խնայութեանն զչ զոյ բաւ . Բայց երբ պատահին բաւ-
գրս զան, առանչ, առ . շնոր, շոք . շննք և այլն՝ զիբ զկնի,
զարարինակ . վասն որոչ . ըստ որոչ . ըստ որո՞՞ճ, և այլն . Յայս-
պիսիս զնախգիրսն շ . է . յ . զիբ ՚ի վերայ նախագասից .

Ստորեցան Տեղինակք զանցառութիւնս ամենէլ ՚ի թիւս
յարարեբականին . զարարինակ . Մայր իմ և եղբայր իմ առ-
աւ հն , որ զբան Աստուծոյ բենն :

Մերթ զնի յարարեբականն իբրև մասնաւորիչ նշանակու-
թեան յարարեբելոյն . զոր Տինք բացայայտեալ ասացին .
զարարինակ . Առ որ մասաւցեալ ՚ի վէճե Յարո՞՞ճ կաս ՚ի Գճու
Յոր՞՞ զարհուրին յայտ իրէ վագուէ . Որ ակարանայ ՚ի գնն
և ա՛չ Ի՛նչ :

Բազում անգամ զչբութեամբ կրե զնեթակայացուցիչն շ-
զարարինակ || Տեսեալ գայն , որ յառաջն ուրանայի : ||

՚ի կրկնէլ յարարեբական Տէ՞՞՞ն բայի . կրկնի մաւք և
բայն . ժողովեցին որ շատ և որ սակաւ :

Այլով նշանակութեամբ իբրև զշարկապ վարի . Յանցա-
նել ընդ հորդ գարձն զքեզ , որ և ես զկնի քո . այսինքն շն
և ես զկնի քո էլլէ :

ՅԱՂԱԳՍ ՅՕԴԻՑ

ՁերԻՑ տառիցս . Կ . ն . ծանիր . զի որդես ասացաք
Ներկարդ Մասին՝ զերկուս պաշտանս կառարեն . այսինքն
զիմեբաշարց և զմասնաւորաց :

Անուն կամ անական, թէ նախադաս թէ յետադաս՝ աւ-
նուն գոյք ՚ի վերայ : Զորօրինակ ՚՛ Ա՛ն դու գորդիք քո սի-
րելի՛ գիտական : Արտաքին մարդս մեր :—Որ այժմս : Որ մտա-
դիւրն ծառայեաց : Զինչ իցե ՚ի մեռելոցն յաւնել : Այ-
սինքն յաւնելն ՚ի մեռելոց : ՚՛ Այցին իակ կոչեցելոցն : Զոր
խոսեցեալն էր նմա : ՚՛ Զվարս քաղցունս ապականեն բանք
շարք :

Գնին և զինի գերանուանց իբրև սակ մասնաւորիչք զոր
օրինակ ՚՛ Յոր եսք իջանեմ՝ : Զոր եսս գործեմ՝ : Որպէս մեք-
լուաք : Զոր դուք աւնես : Իբրև դձեգդ էի : Որ զիւրեան
էին : Բառս քեզն՝ երբեմն նոյիւ հանդերձ : և երբեմն առանց
նոյի գոյլ յոյ ևս բնդունի : Ինքնս , ինքնք , ինքնն : Ինս ,
ինքք , ինքն :

Գնին ՚ի վերայ բայց՝ նոյնպէս իբր մասնաւորիչք : ՚՛ Զի-
մարդ կամս հիացեալ : Զոր խոստացարք՝ կատարեան : Որ ա-
մուլն կոչեցեալ էր :

Արտաքոյ այսր պարզ կանանի Հեղինակք խառն ՚ի խուռն
ևս վարեցին : գնելով դէ և ն փոխանակ սեի : այլ ո՛չ երբէք
զէն փոխանակ նոցա : Այլ ես խզամ՝ յուսուցանել : և դու
դուռչայիք ՚ի հեռակելոյ : այնինչ առանց այսպիսի թխրու-
թեանց ևս մարթ է քեզ բարւոք գրել :

Յ Ա Ղ Ա Գ Ս ' Ն Ա Խ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Յո՛սի Արկրորդ մասին՝ թէ բուն նախադրութիւնք ի-
ցեն սխալն տառս ռ . ի . յ . յ . և պիտակարար՝ բառքս Ա-
ւ՛ր . ւ՛ր . լ՛ուսն . և այլն :

Ըսացի թէ Ձ Ի վերայ ուղղականի եկեալ՝ թէ եղականի
և թէ յղնականի՝ առնել զնոսս ենթակայս գործող բայից,
զոր օրինակ, || Ձ քարինս ողղկեցին չուրք: Բորբոքել զստու-
թիւն վկայ սմբրու: Յիմարն զյիմարութիւն խոսեցի: ||

Երբեմն նախադրութիւնն զարութեամբ իմանի, || Բերան
անդարար գործել խառնութիւնս, այսինքն՝ շիւղուցիւնս:
Ամենայն ողորմած ողորմութիւն գտցել, այսինքն՝ զուղորմու-
թիւն:

Այս բուն պաշտօնն է նորա Ի լեզուի մերում: Բայց փո-
խարեբութեամբ ոճոյ, և ստար առ մամբ՝ Ձ Ի վերայ ուղղա-
կանի թէ ներգործութեամբ և թէ զարութեամբ առնթեր
գործող, կրող, և ինքնարարական կամ շնորք բայից եղեալ՝
պետեա իմաստս փոխփոխել:

Նախ փոխանակ զնի ի 3 և 3 նախադրութեանց, || Իսկ դու-
շո՞ առնես զքեզ, այսինքն 3՝ 3՝: Սա զո՞ ստեցել զայս,
այսինքն 3՞ կամ 2-ան օրոյ:

Յուշանէ զգործին կամ միջոցն, զորօրինակ, || Նրազկեցար
շիւղի: || այսինքն՝ ծաղիւն: Որ արբուսցել Բ-ծ-ի մի ցուրտ
չուր: այսինքն Բ-ծ-ի-ս, Արուց զպարտեղն երկերիւր ս-ծ-օ-
չուր: ս-ծ-օ-ր-ն: Սերն զոր սիրեցեր զիս՝ Ի նոսս իցել, այսինքն
սերն՝ օ-ր-ն սիրեցեր:

Ի վերայ արականի եղեալ նշանակել իբրև ց. զօ. Հար-
ցից և ես շնեւ բան մի: այսինքն շնեւ: Չորինչ ասեին
չգինն հասուցանէր, այսինքն՝ զոր ինչ ասեին Ի գին: Չորս
(այսինքն զըլուրս) եթէ ոք զկուսանոցս եղբարց կարգեաց,
նչ վրեպել: այսինքն եթէ ոք զըլուրս՝ Ի նոսս եղբարց
կարգեաց, նչ վրեպի:

Դարձեալ զ Ի վերայ ուղղականի վարի իբր: և 3 նշա-
նակել զչարունակութիւն ժամանակի, զորօրինակ, եկաց
Հայկ ան: կամ զան շորեք հարիւր՝ և մնաւ, այսինքն
3-ն կամ 3-ն: Արամ պայազատեաց զեշխանութիւն Հայ-
կազանց զան քսաւսուն:

Չի վերայ սեռականի եկեալ՝ զիմն պատկանեալ նմն յառաջ բերե . || Առաքեցին շէրոյ , այսինքն շինման շրոյ , խնդրեն ուսանել և զՅովհանուան առաջին գնեն , այսինքն՝ շէրոյն Յովհանուան : Զվարն մեղացն ոչ խնդրեցեր , այսինքն՝ շէրոյն :

Չի վերայ բացարձականի՝ ցուցանե զառարկայն ստից , լսից և պատասխանաց քոց , զո : Զբեշտակք շինման խոսին պարծանոք : Ազգեն ինքնակալին թեոպաթի . . . շէրոյն : Զվարն մեղ զուշակեաց նախամարզարեն :

Չի վերայ գործիականի եկեալ՝ նշանակե շուրջ՝ կամ անցեալ զիւրիք : Որք սիրեն զսրենն՝ պատեն շինման շրոյն : Զամենայն միտաս իւր շինման շրոյն արկաներ : Կուտեր շինման հոյ : Որ կատակե շինման շրոյն բարկացուցանե զարարիչ նորա : Զամենման շրոյն անցաներ :

Ի Յ. և Յ .

Ի ի վերայ բարձրայնի , Յ ի վերայ ձայնաւորի , և Յ յերկուսն ևս՝ եկեալ յազգական հոյակն՝ նշանակեն զվերածաթիւն իրիք ի անդւոյն ի անդին : զարտրինակ՝ Զգեցեր վարդիկ ի մահուան ի կենսո . Կարկառան առ իս զազգ ամենազով : Յազգան յարգորե զսոզան և յազգեր . Զգիր ի հոգի փոխարկե , և զսոտերն ի ճշմարտութիւն փոխե : Կարարեցաք զանձինս ի զանազան իտրտիւն : Յո ոք ի ձենջ հայր , յոտ որդի իւր խնդրիցե հայ , այսինքն առ . ո՞ , առ . ո՞ :

Մովին զբուժեամբ երբմն զգործին ցուցանե՝ որով զորո . Կատեցաւ Վահան ի ղէն և ի շրոյն իւր . ի հար և ի սոտ զատեաց զաշխարհն զեղեցիկ . այսինքն նորով և որով :

Երբեմն փոխանակ արականի դնի . Մատակարարե ի մարտի . զնորհս բոլորեման , այսինքն՝ մարտի :

Ի և Յ ի վերայ սեռական , արական և ազգական հոյակոց ցուցանեն զանդին և զարարեալն մասնակի : Զանդին .

